

ДЕО ТРЕЋИ

VI. ОПИС СЕЛА МЕДАЧКЕ ОПШТИНЕ

МЕДАК

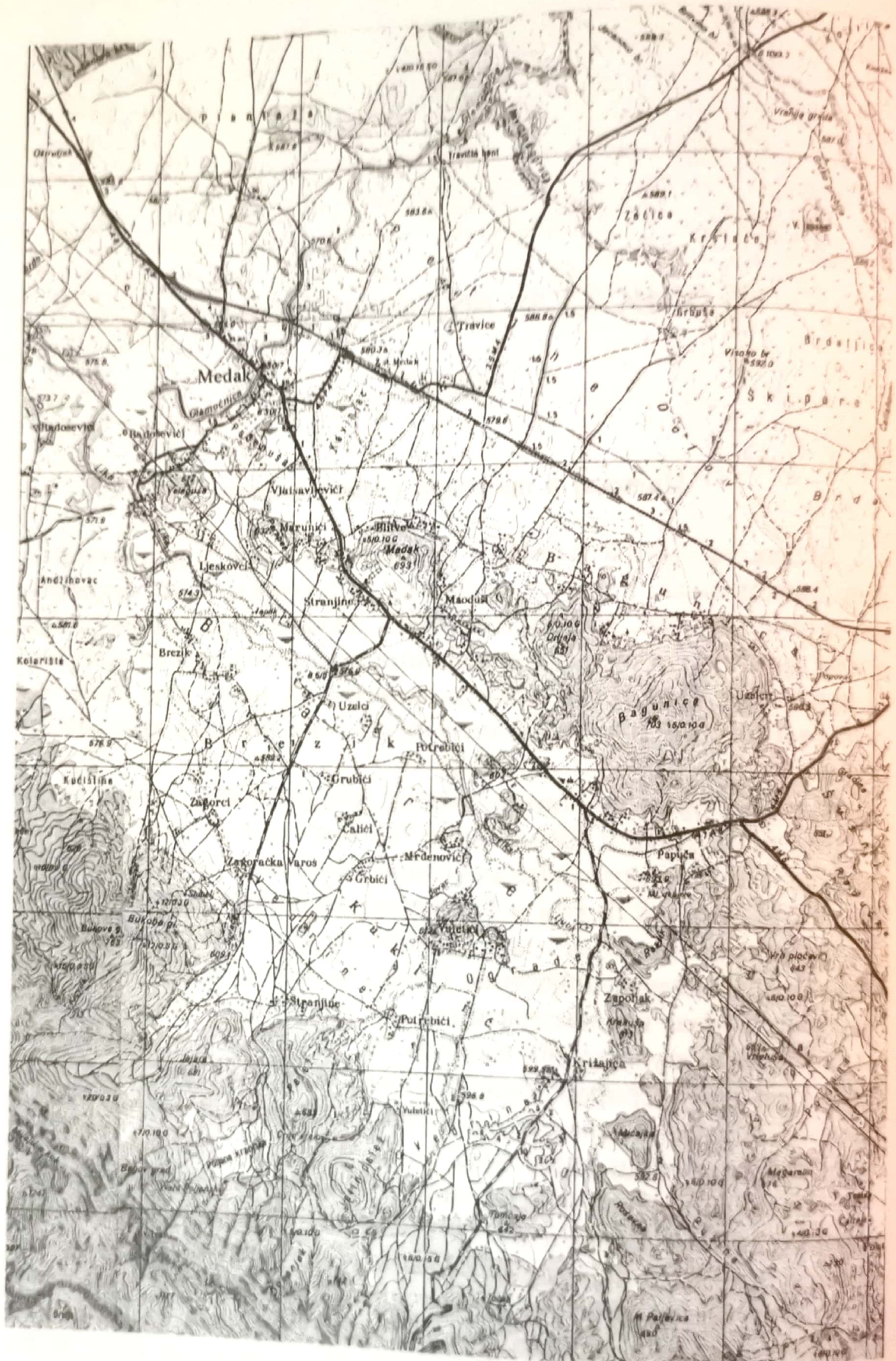
Положај и природни услови живота

Медак се сматра највећим српским насељем у југоисточном делу Личког поља. Ретка су насеља са тако привлачним положајем као што је медачко. Његов атрактиван положај и релативно добра земља привлачили су пажњу народима и војскама који су кроз њега пролазили. Ово место лежи уз железничку пругу која спаја Загреб са Сплитом и уз савремену цесту која пролази кроз Личко поље.

Посебну драж причињава Метку што се налази на саставцима двеју река: Лике и Гламочнице. То нису велике реке, али њихова бистра вода и прекрасна околина улепшавају народу свакидашњицу. Мечани се Ликом и Гламочницом поносе и тешко би могли замислити живот без њих. Некада су обе реке обиловале пастрмком, раковима и пијорима. Отићи до неког од њихових многобројних вирова и посматрати како се створења са црвеним пегама као балерине увијају по, као суза бистрој, води и усркују мушице које по њој атерирају, било је право уживање. Али, нажалост, данас се о томе расподелају само приче, јер таквих живих бића у Лици и Гламочници више нема.

Бистре воде Лике и Гламочнице покретале су камење многих воденица. Поменућемо и „Љуштинову пилу“, која је направљена на месту где цеста која води за Почитељ пресеца реку Лику. Ту су Љуштине, чије се куће налазе у непосредној близини, саградили пилану и дали јој своје име. Она је једина у читавом крају, а гатер јој покреће вода реке Лике. Пила је радила дуго после рата, да би касније нестала, али се место на коме је пилала велебитске трупце

МЕДАК

још увек зове „Љуштинова пила“. Недалеко од Пиле Љуштине су још од раније држали воденицу. Она је била на гласу и тако добро мљела да су јој Мечани име увек писали великим словом.

Од општинског седишта Госпића, Медак је удаљен 14, а од најближе јадранске обале 53 километра. Лежи у југозападном делу Медачког поља и ближи је Велебиту него Средогорју. Заузима најплоднији део Личког поља, на чему Мечанима завиде многи људи из околних села. Медак заузима релативно широк простор и на њему су се временом развили многи заселци. Посебно се истичу Брезик, Кукљиц, Папуча и Багуница.

Северно од железничке пруге, на левој обали Трнаве, има пар кућа које припадају Купрешанима. Ту је кућа Николе Купрешанина Шмањка, оца генерала Милана Купрешанина, првог команданта Личког партизанског одреда „Велебит“, који је у СФРЈ заузимао положај помоћника министра одбране. Ближе железничкој станици живе Травице. То су вредни и релативно имућни људи. На Гламочници су Травице саградили млинове и направили бент (брану) и тако постигли да се мељава жита обавља преко целе године. Многим Мечанима су у сећању имена Милете, Илете, Ђуре и других Травица и њихова љубазност и предусретљивост када су долазили у млине да им самељу коју врећу жита. И њихових млинова више нема, али су још видљиви бент и темељи изнад којих се окретало млинско камење и мљело жито Мечанима и људима околних села.

Травице потичу од реке Буне из Херцеговине. По причању старијих људи, један део овог племена је бежао испред турске опасности, а други се селио са њима као српска раја. Зауоставили се у Буковици, негде у пределима Ђеврсака. Ту су живели једно време и у повољним приликама пребегавали на аустријску страну, укључујући се у крајишке формације.

Ђуро Травица испред старе куће

У крајишком попису из 1712. године, управо када су Лика и Крбава ушле у састав Карловачке војне крајине, Травице се у Метку не спомињу, па се мисли да су се ту населили касније. По свему судећи, прве Травице које су доспеле на медачко подручје, зауставиле су се на Кућиштима у Брезику, испод Букове главице. Тај део земљишта, који се протеже испод самог Велебита, Брези-чани су касније назвали „Травичина кућишта”.

Како су се родови множили, једна група Травица се дислоцирала и зауставила испод Медачке главице. Куће су поградили између насеља Блитве и Маодуша и успешно се прилагодили. Одатле су, у процесу гранања, неке породице отишле у поље и данас се оне могу наћи североисточно од медачке железничке станице. Њих прозваше „Пољарима”.

Медак са западне стране додирује романтично подвелебитско село Почитељ, а са југоисточне Крушковац, веома симпатичан заселак који се налази у саставу Радуча. Крушковац по много чему одступа од осталих радучких заселака, па га неки мештани називају Америком. Он од дисперзивног полако постаје ушорено насеље. Њега од медачког атара одваја стара макадамска цеста која се у Папучи одваја за Плочу и даље за Удбину.

Са северне стране Метка простире се издужено и неплодно поље Рудајице, које се спајају са Гмајином. Оне се од железничке пруге простиру у правцу Врепца, Могорића и Плоче и заузимају добар део Медачког поља. А југоисточно од Гламочнице, између железничке пруге и Ведашић потока простиру се Петине. Оне су већ плоднији део Медачког поља на коме успевају неке житарице и коси се трава за исхрану стоке.

Негде 1788. године од 428 српских породица, које су бежале са турске на аустријску страну, одвојило се њих 60, упутило за Лику и зауставило на Рудајицама. Касније су људе стасале за војску Аустријанци ангажовали у рату против Француза и за награду у бојевима дали им земљу у околини Дрежника и Цетинграда, које су тада преотели од Турака. Пресељавање тих породица на Кордун обавили су зато што рудајичко кисело тло на коме расту бујад и црњушина није тим људима обећавало неопходне животне услове, па су српске пребеге морали насељавати у пределе са бољом земљом. Познато је да рудајичко поље није насељавано услед своје неплодности и ограничене употребе растиња на њему. Касније је део Рудајица делимично пошумљен боровима и тај простор је назван Плантажа.

Северозападно од Метка налази се Рибник. У XVI веку Турци су га били населили српском рајом, која је ту живела до ослобођења Лике од Турака 1689. године. При насељавању Лике, које је обављено после истеривања Турака, у Рибник је крајишка управа довела Буњевце из Подгорја, који у њему и данас живе.

Река Лика и насеља уз њу

Лика као географски појам настала је по реци Лици, а она тече средином Личког поља. Лика је велики понос Мечана. Извире у прекрасном крајолику у Оклобцијиним барама, неколико стотина метара од шумског пута за Крижајицу. Вода извире из чатрње испод брдашца, а врело се зове Млађеново. Не ради се о снажном извору, али низводно на подводном терену јавља се више водених изданака и сви се они зову врело Лике.

Са леве стране Лика прима поток Љутик, који извире испод Попова пања поред пута који из Радуча вијуга ка Буновцу. У кишном периоду Људик доноси Лици доста воде, а лети пресушује. Осим још неколико мањих потока Лици доноси воду Јовац, који настаје од Црног врела и Врела пољанско. Недалеко од ушћа Јовца Лика се грана у два крака који се спајају код Медачке цркве. После непун један километар она се поново раздваја у више праваца, да би се код пута за Брезик образовао јединствен ток, па после 600 метара гранање и спајање код Љуштинове пиле, да би у даљем току са десне стране примила Гламочницу и наставила даљи ток кроз почитељски атар.

Медачко подручје, поред површинских токова, обилује и са подземним водама, које се највише јављају у горњем току, у делу извора реке Лике и њеном сливу. Зато Мечани не оскудевају у води доброг квалитета. Највише до ње долазе из бунара, којих има у сваком заселку или поред њега. Најбоља вода долази из извора са подвелебитског подручја. Тамошњи житељи кажу да је то „букова вода”, јер долази отуда где расту букве.

На левој обали реке Лике налазе се заселци Брезик, Кукљиц, Крижајица и Запољак.

Брезик захвата подручје око пута од Медачке главице до Загорачке Вароши, а насеље Брезик удаљено је око 1 километар од Медачке цркве. И Брезик је раније био засебна статистичка јединица која је обухватала и Загорачку Варош. У њему је 1857. године било 334 житеља; 1869. 245; 1880. 233; 1890. 299; 1900. 331; 1910. 307; 1921. 276; 1931. 293; 1948. 260; 1953. 244; 1961. 211 и 1971.

173 житеља. Земљиште Брезика је равно, делимично песковито и шљунковито, а око реке Лике плодно. На привелебитском подручју расте бреза, по којој је заселак и добио име. Она је некада имала већу примену, јер су се од ње правиле добре метле и продавале по сеоским вашарима. Брезик је доста оскудан са водом, осим оног испод Велебита и уз реку Лику. Посебно су атрактивни извори Стубаљ, затим Бело и Црно врело од којих се формира поток Моруновац. На простору Брезика живе Љесковци, Страњине, Узелци, Домазети, Гвоздићи, Потребихи, Грбићи и Ћалићи.

Пут који испод Медачке главице иде према Цркви продужава за Загорачку варош, која је добила име по Загорцима који ту вековима живе. Одатле, иза Букове главице, наставља планинска стаза која кроз Букову драгу избија на Штировац, затим се пробија поред Бадња, преко највишег дела Велебита, идући ка Рамићима и кроз Велику пакленицу избија на море. То је Медачка стаза која преко Велебита повезује Лику са морем. У давна времена она је имала велики трговачки значај. Њоме се из приморја у Лику допремала со, јужно воће и други артикли, а из Лике се преносила кожа, сир, житарице и др. Она данас, осим туристичког, нема другог значаја с обзиром на савремене путеве и саобраћајна средства.

Од шумског пута изнад Загорачке Вароши планинска стаза вијуга уз Велебит и пролазећи између Јајаре и Палежа њоме се стиже до средњовековне цркве Светог Ивана. Подигли су је Могоровићи, по свој прилици у XIII веку. Изгледа да је на том месту раније било паганско светилиште, можда илирско или римско. Саградили су је на висини од 1017 метара, па су је звали „Свети Иван у Лици на гори“. Касније је уз цркву био саграђен фрањевачки самостан, кога су фрањевци напустили пред надирање Турака у Лику. Црква је имала своја имања и добијала позамашне дарове од челника Личке жупе из племена Могоровића.

Некада је то била славна црква. К њој су долазили и католици и православни, које су тада називали шизматичима и још неким именима, чак и Турци ради молитви и завета. Уз цркву је ископан бунар. Народ је долазио да се умива бунарском водом, верујући да ће се тиме ослободити од неке болести. После умивања, посетиоци су остављали цркви разне предмете, као што су мараме, чарапе, шалови, чешљеви, чипке и др. На зидовима цркве висиле су иконе Св. Ивана и Св. Јована. Према предању ту је била склоњена глава Св. Јована Крститеља. Данас се, међутим, могу видети само рушевине те богомоље: коначно је страдала за време ратних дејстава 1943. године.

Типичан лички пашњак

Кукљиц се спомиње у XIII веку, када је био у поседу племена Могоровића. Добио је име по фамилији „Кукљић” која је ту живела. На брежуљку, између потока Љутик и Јовца, Могоровићи су изградили јако утврђење, градину. Остаци градине и данас су видљиви. Испод ње развило се насеље Кукљић. Кукљиц се од 1857. године статистички исказивао као посебно насеље. Подручје овог насеља, које је обухватало још Крижајицу и Ведрине, имало је 1768. године 365 становника; 1869. 327; 1880. 336; 1890. 416; 1900. 399; 1910. 372; 1921. 411; 1931. 364; 1948. 327; 1953. 318; 1961. 270 и 1971. 204 становника. На подручју Кукљица настањени су Вулећићи, Узелци, Маодуши, Влаинићи, Тесле, Ћалићи, Потребихи, Страњине, Грбићи, Мрђановићи и др.

Уз стари, камени пут који води кроз Широку драгу за Стајине налази се Крижајица у којој су се настанили Узелци и Мрђеновићи. Живе скромним сељачким животом јер земљиште, услед танког слоја хумуса, не даје онолико колико би требало тим вредним људима. Од овог симпатичног засеока поменути пут пролази поред узвишице Томчаје и, пробијајући се кроз Широку драгу, стиже до Стајине, ванредно лепе велебитске пољане на висини од 1045 m. На пропланку са бујном вегетацијом извире хладна планинска вода, која напаја све оне који ту долазе ради напасања стоке, косидбе сена, сече дрвета и у новије време ради одмора. На

Стајини се налазе и остаци некрополе из турског доба. Крижајичани кажу да су се туда водиле борбе између Турака и Морлака које су предводили Стојан Јанковић, Смољан Смиљанић и други ускочки четовође. Турци су за време борбених дејстава имали мање среће, тако да су на Стајини сахрањене стотине њихових војника.

Запољак се сместио између Крекуше и Растика, нешто ближе извору реке Лике. До 1931. године у Запољак је била укључена и Папуча, када је имао 320 становника. Издвајањем Папуче, он је 1948. године имао свега 52 становника. У Запољку доминирају Купрешани, а нађе се и понека породица Бркића.

У непосредној близини Лике, код кућа Мрђановића, откривено је подземно језеро. Из њега се пумпа пијаћа вода у резервоаре на Багуници, одакле се разводи у засеоке и насеља испод Вребачке стазе.

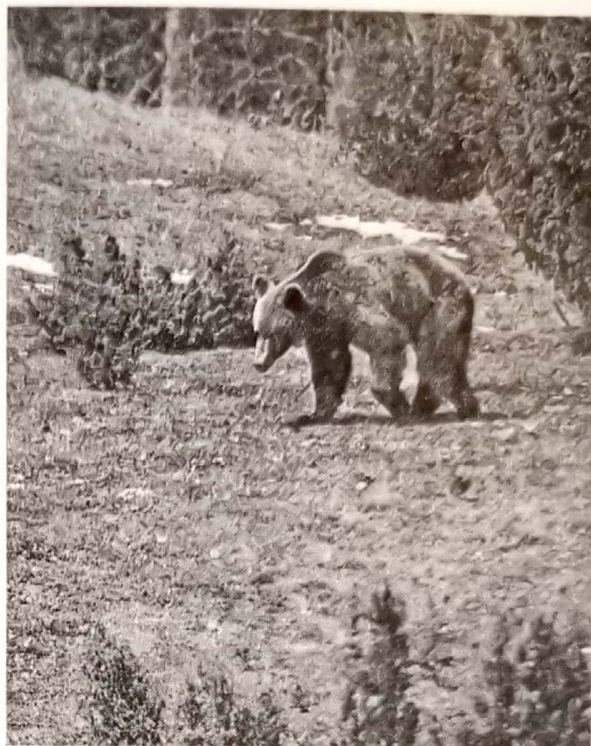
Приобално подручје реке Лике зове се Баре и на њему се коси питома трава за исхрану стоке.

Папуча се простире североисточно од извора Лике. Неки је зову и Запољком, мада је он нешто јужније у правцу Крижајце. Папуча је 1948. имала 212 становника, а 1971. свега 110. То је веома лепо насеље које се развило уз цесту Госпић—Грачац, која је саграђена за аустријско-турског рата 1787—1789. године. Пошто Папуча нема воденог тока, људи долазе до воде из извора, међу којима је надалеко позната „Бојана”. Са овог извора су у великим сушама одвозили воду њ Могорићани. Неретко виђали су се парови волова и коња како у кацама и бачвама превозе хладну воду наливену из „Бојане”. Ово врело је, по причању старијих Папучана, добило име по девојци Бојани. Сирото дете упало је у њега и утопило се. Да се слична несрећа не би поновила, Папучани га оградаше и поставише решетку.

У Папучи доминирају Купрешани. Дања и Пајина Купрешанин држали су дућане: један са једне, а други са друге стране цесте и важили су као пример предусретљивости и поштовања својих муштерија. У њиховим радњама висила је књига дужника и у њу су ови трговци убележавали муштерије који би односили робу, а не би имали чиме да је плате, а што се дешавало врло често јер је народ тешком муком долазио до динара. Дугови су се поштено намиривали, ако не новцем, онда јајима јер су она код сиромашних сељака била основни извор прихода.

Подвелебитски крајеви обиловали су са дивљачи. Често су се сретали зечеви и срне, а вукови су зими упадали у торове са сто-

ком. Медведи имају станишта у вишим пределима, највише у увалама и пољанама као што су Путине, Пољана крањска, Стајине и др. Они који се задржавају у вишим пределима Велебита су месождери и нападају стоку. Изобиље дивљачи определило је људе на поседовање ловачког оружја и мало је било домаћинстава о чијим клиновима нису висиле пушке. Хајке су вршене на вукове, који су у чопорима упадали у села. Њихово завијање било је стравично, па се људи нису усуђивали да излазе из кућа, већ су их сачекивали у заседама. Изгладнели чопори вукова нису презали од ловаца, па је сусрет са овом врстом звери био веома опасан.

Велебитски медвед

Са десне стране реке Лике, уз цесту у правцу Метка развило се насеље, у коме су домове подигли Купрешани, Оклобције и Јеловци. Ту је на пољани званој „Смрдељ”, пред Други светски рат, подигнута основна школа. Њеним отварањем деца су се ослободила пешачења до медачке школе, која је била удаљена неколико километара. На релацији од Багунице па све до Медачке главице живе Петковићи, Јеловци, Оклобције, Маодуши и Брујићи. И у подножју Медачке главице временом се развило нешто гушће насеље и у њему живе Блитве, Узелци, Страњине, Драгичевићи, Стојисављевићи и Ацкете, док су око Парапета и Блитвине главице станишта нашли Блитве, Страњине, Маодуши и Цапитлаци.

Багуница се као засебан заселак исказивала од 1890. године. Онда је имала 206 чељади, да би 1971. пала на 175. На источном и северозападном делу Багунице настанили су се Узелци, Загорци, Јурасовићи, Маодуши, Грбићи, Михићи, Новковићи, Травице, Вулетићи, Ракићи, Блитве и Маруновићи.

Узелци су од давнина били најбројније племе у Лици. Према Милану Радеки, 1931. године било их је 310 породица. Десетак њихових кућа лоцирано је на источној страни брда Багунице, према старој цести која се у Папучи одваја за Плочу. Пар кућа је уз

саму цесту недалеко од кланца који раздваја Багуницу од Радучке главице. Са радучке стране, недалеко од узелачких кућа, налази се Јурина градина. Не зна се када је подигнута, али је извесно да није дело Ђурђа (Јуре) Узелца на чијем се земљишту налазе њени остаци. Јуре је рођен пре отприлике 150 година.

На Багуници, изнад узелачких кућа, налази се омања пећина „Цекинуша”. Узелци кажу да су у њој ускоци сакривали плен до кога су долазили четовањем на турској страни границе. Цекин је био млетачки златан новац из XIV века и није искључено његово сакривање на том месту. Али, постоји и мишљење да су ту Узелци бацали угинулу штенад, са којима нису знали шта да раде. Пса у Лици називају „Цеко”, па не би требало искључити и ту могућност.

Место Медак

Медак у ужем смислу развио се на простору на коме се налазио стари Медак, али са разликом што се у новије време његов развој више оријентише уз регионални пут Госпић — Грачац. Дакле, ово место сада лежи уз тај пут и уз локални пут који води за Почитељ. У свом ширем простору, Медак лежи између река Лике и Гламочнице и железничке пруге. Западно од ушћа Гламочнице у Лику постоје засеоци Радошевића и Поткоњака, а то је већ граница са Почитељем.

Недалеко од моста преко Гламочнице, са десне стране пута који води за Грачац, уздиже се осмогодишња школа. Подигнута је 1936. године и на челној страни је писало: „Основна школа краља Александра I витешког ујединитеља”. У почетку је то била четворогодишња школа, у оно време, у импозантној згради највишој у Метку. У њој је учио и писац ове монографије. У околини школе подигли су куће Марунићи, Клеути, Блитве, Купрешани и др. Љубомир Купрешанин предњачио је у привређивању тргујући са грађевинским материјалом и довозећи вино из Далмације и др. Мечани су у њему гледали правог газду. Одмах до школе подигнут је споменик изгинулим Мечанима у Другом светском рату.

Са друге стране пута, полазећи од моста у правцу Грачаца, налази се трговина Ђуре Оклобције — Ђурице, затим су подигнуте амбуланта, станица милиције, Борићева пекара, Задружни дом, Месни уред и још неке продавнице. Ту се нашла и биртија у којој се у свако доба може наћи понеки људина који испија чашу далматинског црњака.

Споменик палим борцима НОР

Задружни дом

Месни уред

Лево се одваја пут за железничку станицу. У почетку њене експлоатације у њој су се заустављали сви возови, а ђачки воз саобраћао је до 1941. године и превозио ђаке до Госпића, где су похађали гимназију, препарандију и друге школе. Ђаци су се враћали путничким возом јер би пешачење 14 km, колико има од Госпића до Метка, било напорно, посебно зими када је снег ретко био тањи од једног метра.

У медачку станицу су за време Краљевине Југославије стизали вагони пшенице и кукуруза, отпремани из Војводине јер скромна домаћа пољопривредна производња није могла ни издајека да подмири народне потребе. Пошиљке су стизале ујесен и народ их је са нестрпљењем очекивао. У сусретима људи често се могло чути питање „знаш ли је ли стига вагон”?

Успут према Почитељу лоцирана је медачка пошта. Ова за Мечане важна установа раније је радила у кући Милеве Ласковић. Отворена је почетком XVIII века као поштанска станица. Од поште у правцу Велагуше живе Сурле, Трбојевићи, Узелци, Клеути, Љуштине и Радошевићи. Из ове задње три породице поникло је више људи који су успели да постигну високе војне каријере кроз историју.

Медак као седиште општине

По развојачењу Војне крајине аустро-угарска власт је у Метку конституисала општинску управу — Опћинско поглаварство. За првог начелника Поглаварства био је постављен Милинко Маљковић, из Могорића. Милинко је похађао основну школу у Метку. У аустро-угарску војску ступио је у 16. години, да би касније у њој постао гефрајтер и економ 9. медачке компаније. У жељи да обезбеди свој избор за начелника, Милинко је са пријатељима зановлежио у Замбелијевој гостионици у Метку, јер услед велике међаве нису могли да се упуте кућама. Тада се Милинко прехлади, добије запаљење плућа и јануара 1873. године умре у својој кући у Могорићу. Каријеру у Опћинском поглаварству наставио је његов син Никола Маљковић, који се такође школовао у Метку. Никола је 1. јула 1893. постављен за бележника Поглаварства, на ком је положио свесведочење 31. августа 1905. године. Затим је наставио да води земљишне књиге (катастар) све до 30. јуна 1915. У том интервалу Никола је од 1906. до 1907. године био начелник, коју дужност је предао свом сину Милану. Међу прилозима на ову тему интересантна је садржина записника о међусобној примопредаји дужности.

Никола је престао да води катастар јер су га аустријске власти ухапсиле 1. јула 1915. године због сина Богдана, који се одметнуо у шуму у „зелени кадар“, јер се није одазвао аустријској мобилизацији за рат против Србије.

У саставу медачке општине налазила су се села Почитељ, Вребац, Могорић и Радуч. Медак је 1931. године имао 1830 становника, а цела медачка општина 8000.

Општинска зграда налазила се педесетак метара од моста на Гламочници у правцу Госпића, а између ње и моста налазила се пијаца која је радила сваке среде. Зграда је запаљена у II светском рату и касније није обнављана, пошто Медак није био предвиђен за седиште општине. Општина је угашена августа 1955, дакле 82 године после њеног устројства у Метку. Задњи председник био је Миле Корица из Могорића, а секретар Никола Врачар из Радуча.

Јануара 1955, у години када је укинута општина, Медак је први пут у својој историји добио електричну струју, а у октобру исте године отворена је амбуланта. Први лекар у Метку био је Никола Дујмовић. Наредне године отворена је прва кино дворана приказивањем филма „Ешалон др М“. У Метку је априла 1955. основано планинарско друштво „Бадањ“. Њему је поверена брига и одр-

жавање планинарског дома на Штировцу. Овај дом су посећивали туристи Метка и других крајева земље.

Сајам у Метку 1974.

Agenda sukupinosti blagajne. —

Закључак

Od 16. studena 1907

Prisutan u pisarnici: zapisač i Medak
D. D.

Prisutan predaja načelniku agenda od koje
bivše načelnika Nikole Mačkovića na novu
načelnika Mилана Маљковића i ostalih pravila.

Prisutan predaja rukopisa: Kralj, Kotarski
upravitelj, Stjepan Benić

Ponajprije su sve blagajničke knjige latinske
rakupljene, manje i veće i po primopredaji
podpisane, zatim blagajničke
i druge, a zatim i efektima, s tim knjigama
i rukopisima, te s podpisom sklada predano.

Onu koju prisutan je likvidacionom iznos
počinje i glavi nositi te po svim obvezama
knjige i prepisu pripremi oom zapisnika. —

Stoga tako predan je novu obvezu
obi: upravitelju Mилану Маљковиću te je
tim sukupinosti blagajne predano
upravitelju Mилану Маљковиću. —

Latinske predane repise odnose se
na spremu sa najviše i po općini
puglavine i stariji spremi. —

Police i osiguranje i ob: izrada knjige
naloge, blagajni predane su —

Закључак од 16. 12. 1907. о примопредаји дужности начелника Медачке
општине између Николе и Милана Маљковића

1/
Stalna izborna listina na izbor narodnog
kustumika ostaje u posjedu kod oba supra,
Selo Milana Maghonca:-

Pokretne, nekretne, stovara ratore
predone prostori, stari materijal, rudje
registratura na razlijece nalozeci pisati
materijal i trkanice, svi uredski
kafisnici i knjige, te predmeti posadne
i napuštene bobice, predam su prema
odnosnim inventarima koji su klauzura
poni i po primopredajnom izvješću
podpisani:-

Glasom privitih zakaza iznaci
aktione trarbine kr. f. a pasione
... kr. fl.

Napokon predana je osamostal
agronom drok:-

Zaključeno i podpisano:

Prinjo Predas
Milan Maghonci, B. Maghonci v.

u mojoj prisutnosti
Bemci v. r. Rajec v. r.
biskup pergo

Latino

Latino
Krasak 26/II 1907

upravnik
H. Z.
D. H. Z.

Broj: 14483/1907.-

Kr. kotarska oblast Prepis:

U Gospiću, dne 18/11. 1907.-

P.n.g.

M i l a n u. M a l j k o v i ć u,

svršenom pravniku

u/

M o t k u.

Općinski odbor upravne općine Medak izabrao Vas je
u svojoj dne 4. studenoga 1907. obdržavanoj sjednici upraviteljem
općine uz godišnju plaću od 1200 kruna.-

što Vam se saopćuje na znanje i ravnje.-

Kr. kotarski upravitelj

Bonić v.r.

/M.P./

8/3 1907
J. Horvath

Обавештење Милану Маљковићу да је 4. 11. 1907. изабран
за начелника Медачке општине, са платом од 1.200.- круна

Prepis:

Predstojništvo kr. kotarske oblasti
Broj: 155 Pr. U Gospiću, dne 1. kolovoza 1909.-

P.n.g.

M i l a n u M a l j k o w i ć u
kr. perovodnom vježbeniku i općinskom
upravitelju

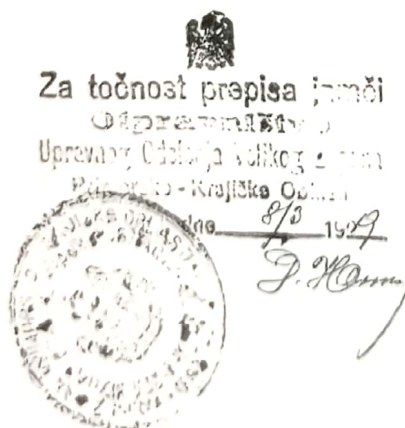
M e d a k .

Povodom tim, što ste naredbom Preuzvišenog gospodina
bana kralj. Hrvat. Slav. i Dalmacije od 3. srpnja 1909 broj 2755
Pr. premješteni kralj. kotarskoj oblasti u Topusko, obnalezim
današnjim danom odrešiti od daljnjeg službenovanja kod kr. kotar-
ske oblasti u Gospiću.-

Tom zgodom Vam izričem priznanje i zahvalu za Vaše
uspješno službovanje, jer ste kroz godinu i 9 mjeseci upravljanja
sa upravnom općinom Medak pokazali osobitu spremu i istu općinu
kotarske oblasti naročito ste svojom valjanom upravom polučili
da je općina kroz vrijeme od godinu i 9 mjeseci podmirila svoje
stare dugove u iznosu od 16.000 Kruna, a blagajničko poslovanje
koje je bilo prije u veliko zapelo svelo se u tečajni red.-

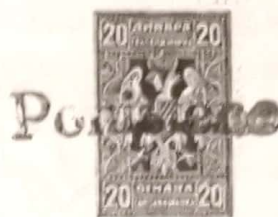
Kr. kot. upravitelj:

Benić v.r.

Захвалност Милану Маљковићу за успешан рад на дужности
начелника Медачке општине

Број 3505

Уредовна потврда.

Озиме се уредозна потврђује, да је г. Милан Маликовић,
са да празни референт приморско- крајишке области у Карловцу
био намјештен у својству опћ. управитеља код овога опћ.
поглаварства од 4. новембра 1907. (седме) до укључиво 23. јуна
1908 (осме).

Опћинско поглаварство.

У Метку дана 3. јуна 1928.

Н а ч е л н и к

Б и л а н к

Супин *Биланк*

Потврда да је Милан Маљковић био начелник Медачке општине
од 4. 11. 1907. до 23. 6. 1908. године

Сведоциба о безбрачности.
(Ledig. Schein.)

Од стране потписаног паронуског звања
потврђује се, да овојестни паронуски звањ Милан
Маљковић, управљеног потписане управне описне
Медан још до сада није у св. брак ступио,
нити је од овог надлежног му паронуског
звања добити за то искао, нити иста добивео.
Православно-српско паронуско звање
у Метку, дана 17. 4. 1908. Свршила 1908.

Јово Трбојевић
Парон медачки и
окупити против лика

Сведоциба о слободном брачном стању Милана Маљковића,
издата од стране медачког пароха Јове Трбојевића 17. 4. 1908. године

Успут, од општинске зграде, налазе се куће Клеута. Најугледније домаћинство имао је Сићо Клеут. Његов син Нико пре шездесетак година подигао је моторни млин. Мечани су га звали ватренка и то је био први моторни млин у селима Медачког поља и истовремено конкуренција поточарама, које су дотле искључиво обављале мељаву за потребе народа. Никина ватренка имала је највише посла у сушном периоду када би пресахли потоци на којима су се налазиле воденице.

Осим општине, у Метку се налазила жандармеријска станица, јавни бележник (*notarius publicus*), пошта и више трговина и биртија. Пред Други светски рат познати трговци били су Дамјан Љубојевић, Тома и Љубомир Купрешанин, Ђуро Оклобџија и др. Васо и Мирко Безбрадица, који су у Медак дошли из Обровца, држали су месницу тако да се у Метку у свако доба могло добити свеже месо и прерађевине. Трговци су за поштене муштерије устројавали књиге пазара и у њих убележавали робу коју су издавали на вересију. Роба се плаћала месечно и ретко би се десило да се не одржи рок плаћања робе. У случају неблагоприятног плаћања књига вересије би се најчешће укидала. Неиспуњавању рока претходила би само нека виша сила. Дакле, људи су били поштенни и од речи.

Кад би се човеку прохтело појести парче јагњећег печења и попити чаша доброг црњака, свраћало би се код Стеве Његована — Стеше. Сиротог човека уби хрватска војска у самом почетку II светског рата, али супруга Анка настави традицију са кафаном. Добру обућу правили су Стево Узелац и Никола Травица — Буцоња. Нису зебле ноге у ципелама које су правила ова два у Метку позната мајстора.

У Метку је за време Краљевине Југославије постојала и апотека. Њена зграда налазила се недалеко од моста преко Гламочнице. О тој згради нема трагова, нити је апотека обнављана по завршетку II светског рата.

Медак је доживео релативно солидан развој док је био седиште општине. Међутим, II светски рат и укидање општине једноставно су осакатили ово ванредно лепо и богато место на реци Лици. С обзиром да у Метку искључиво живе Срби, Загреб је константно онемогућавао привредни развој овога подручја са циљем да на њему нестане српске популације.

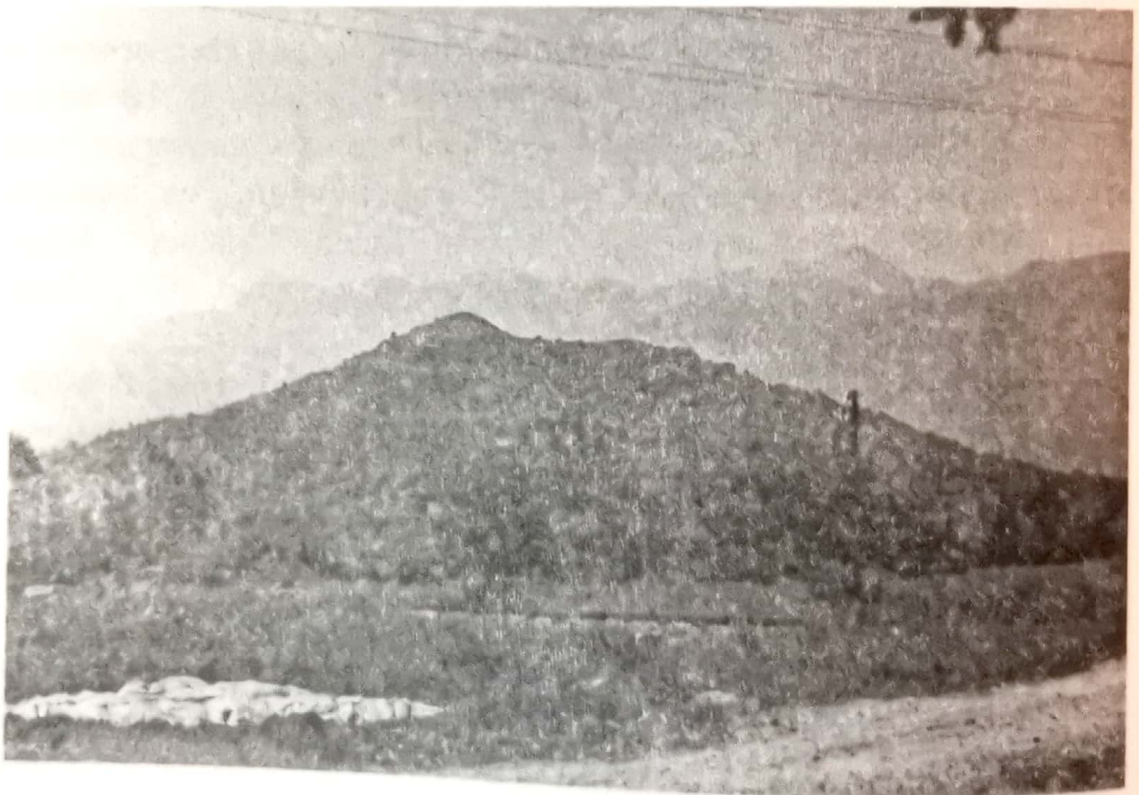
Медак кроз векове

Од насељавања српске популације у Личко поље, најзначајнији део њеног битисања одвијао се преко Метка. У њему је око 1696. године свој двор подигао православни владика Атанасије Љубојевић. Године 1770. и владика Данило Јакшић у Метку подиже свој двор. Уз њега сагради и школу у којој се учила српска пиче сменост и спремали учитељи и свештеници. По двору Медак је прозван „Дворином“.

После 1712. године у Метку је било седиште 9. компаније Личке регименте. После развојачења Војне крајине 1881. постаје управна политичка општина, какав статус је заузимао и за време Краљевине Југославије, да би 1955. постао седиште месног уреда. Медак се, нажалост, није развио у централно српско насеље у Медачком пољу, односно својој општини, нити се његов развој кретао узлазном линијом.

Популација Метка пре насељавања Срба

Сматра се да су људи у Метку живели од давнина. О томе има доста видљивих трагова: на Медачкој главици, означеној на

Медачка главица, у позадини Велебит

мапи као кота 697 налазило се утврђење — градина. Њено језгро представљала је округла кула, што је вероватно био и најстарији део објекта. Касније је Медачка главица била опасана зидом, уклапајући се тако у укупан систем утврђења. Неки археолошки налази упућују и на античко насеље испод градине. По свему судећи ту је градину подигло илирско племе Јаподи, који су ту живели још пре Римљана.

У кругу остатака градине и на подручју насеља нађено је нешто накита. Откривени су римски и грчки метални новчићи из III века (Галијан, Клаудије II, Аурелијан) и I бакарни новчић из Phagosa, што сведочи да је у оно време постојала размена добара између људи који су живели у Метку и народа који је настањивао приморско подручје. И приликом адаптације медачке цркве нађени су 1885. године неки предмети који потичу из илирског доба. Медачки цестар Илија Дракулић, копајући камен за насипање цесте, наишао је испод Медачке главице на костуре људског тела, уз које је било више наруквица и копчи, за које су археолози утврдили да потичу из илирског — јаподског доба. Освајањем личног простора Римљани су преузели и градину на Медачкој главици.

На подручју Метка откривена су два саркофага са натписима, што указује на трагове римске некрополе, а као још један траг из римског периода је миљоказ. Ради се о камену којим се обележавала стационажа на цестама. Нађен је у самом насељу, где су још и данас препознатљиви трагови путева из ранијих времена.

Миљоказ, као што се види има облик ваљка који лежи на правоугаоној основи. Висок је 1,46 m. Натпис на миљоказу је од зуба времена оштећен, али су археолози ипак успели да прочитају његову садржину, која на латинском језику гласи: Im[p(eratori) C(aesari)] G. Iul(io) Ve[ro] Max[imi]no P[(iof)]elici A[ug(usto)] tri(bunica) p(otestate), Co(n)[s(uli), i]mp(eratori) III, p(atri) [p(atriae)]t G Iul(io) V[ero] Maxim[o]n(obilissimmo) Caes(ari) Fil(io) Au[g(usti) n(ostri)] CC. Реконструисани текст у преводу гласи:

Императору Цезару Гају Јулиу Веру Максиминоу, благом, сретном Аугусту, трибунском влашћу, конзулу, императору трећи пут, оцу домовине, и Гају Јулиу Веру Максиму, најплеменитијем Цезару, сину на-

Миљоказ у Метку

шег Аугуста. СС. У научним круговима сматра се да се на ширем подручју Метка налазило илирско-римско насеље Ausancalio. Досадашња истраживања, међутим, нису установила његову праву локацију.

После досељавања Словена и образовања хрватске феудалне државе на простору Лике, Медак се спомиње као посед племена Могоровића. Спомиње се и кућа (хижа) неког Миклоша Јуринића од Метка који је припадао томе племену. Зна се да је племе Могоровића у оквиру тадашње Личке жупе држало у поседу највећи део Личког поља: од Гребенара и Острвице, па све до Могорића и Плоче и на југу цео медачки и почитељски крај. Медак је у то време важио као треће важно седиште Могоровићке жупе.

Насеље Медак настало је од имена Медак, које је пре више векова носило цело племе које је ту живело. Презиме Медак и данас се може наћи у појединим крајевима земље. А у Истри, општини Пореч, постоји село Медаки и оно подсећа на лички Медак. Његови преци су избегли из Лике у почетку XVI века и ту нашли сигурно склониште испред Турака. Од имена Медак настало је и презиме Медаковић.

Име Могоровића није словенско него, по звуку, више уралско-алтајско. Они су од XI до XIII века седели у околини Задра, да би се после провале Монгола дислоцирали на просторе Велебита и Лике.

Како описује С. Павичић,¹ Медак се тада простирао са обе стране реке Лике, код ушћа Гламочнице. На десној страни налазио се племићки (nobilium), а на левој обали кметски део насеља. У племићком делу Метка била је подигнута црква. Могла се видети код ушћа Гламочнице у Лику, код узвишице која је касније од народа названа Клисом. Још око 1850. године била је у доста добром стању. Изнад те цркве Могоровићи су били саградили солидно утврђење. Свакако да му је придаван већи значај јер је 1577. године било унето у списак утврђења која су запосели Турци.

И према извештају сењског бискупа Главинића, који је написао после обиласка крајева припојених његовој бискупији након ослобођења Лике испод турске власти 1689. године, средњовековни Медак био је подигнут уз обале реке Лике, о чему сведоче остаци појединих објеката. Судећи по томе, средиште старог Метка у предтурско доба било је око те узвишице (клисе) и непосредно уз ушће Гламочнице у Лику. На том простору налази се и да-

¹ Стјепан Павичић, *Сеобе и насеља у Лици*, Музеј Лике, Госпић 1990, стр. 32.

нас, са тенденцијом интензивнијег развоја уздуж асфалтне цесте, на релацији од моста преко Гламочнице ка железничкој станици.

До отприлике 1514. године у Метку је текао миран живот староседелачког становништва. Али, кад се турска сила почела приближавати Лици и њени одреди упадати у насеља, убијати, палити, пљачкати и одводити народ у робље, наступали су црни дани и за житеље Метка. И они су са земљацима суседних села масовно напуштали своја огњишта у потрази за сигурнијим местима живота.

Племство је тада гледало своје уске интересе како би осигура-ло своје поседе, а општи интерес одбране земље био је у другом плану. Зато су кметови бежали главом без обзира, па Турцима није било потребно да проливају крв ради заузимања готово пустих простора Лике и Крбаве. Било је ситуација да је народ, остављајући све иза себе, бежао чим би чуо за Турке.

У том вртлогу, прву трагедију Мечани су доживели 1522. године, када је мостарски паша са својим четама упао у Личку и Бужимску жупанију. У том препадугу Турци су, поред осталих, спалили и рибничко утврђење које је бранило и медачко подручје. У њему је изгорео власник Гашпар Славковић, са још 200 чељади која су ту нашла склониште од Турака. Претпоставља се да су том приликом страдали и неки Мечани. Народ који је тада успео да се спасе захватила је неописива паника, јер се мостарски паша налазио са војском у близини, решен да сасвим освоји те крајеве. Један део личких староседелача, међу којима и Мечана, одвојио се те године од колоне која се налазила у бекству и зауставио се на подручју око реке Зрмање.

Сличних турских препада по Лици и Крбави било је више и никад се није знало када и из ког правца ће ударити њихове чете. У свакој акцији турски одреди остављали су иза себе праву пу-стош. Људи су гинули на кућним праговима посечени, заклани или набијени на коље. Деци су разбијане главе о камење и дрвеће, а најчешће су жене и деца одвођени у робље. Свирепост се искаљивала и на лешевима јер Турци, уместо одсечених глава, резали су носеве, низали их на канапе зване дретве и слали султану у Цариград као доказ ради исплате награде за постигнуту победу на бојном пољу са хришћанима.

Пет година касније, у пролеће 1527. године, турске чете су коначно заузеле Лику и Крбаву и држале је под својом влашћу 162 године.

Први Срби у Метку

Медак је од 1522. па све до 1577. године био пуст, без народа. Те године Ферхад паша га настанио муслиманима и делимично српском рајом, коју су претходно Турци доводили и насељавали на подручје Книна, Котара, Буковице и Скрадина, дакле по северној Далмацији. Одатле потичу први Срби које су Турци настанили у Метку и околини. То се дешавало пре више од 400 година. О животу тих Срба за време турске владавине, тј. од свога досељавања па до 1689. године не зна се много. Нешто више података има о животу после 1689. године, када су Лика и Крбава опет дошле под аустријску власт.

Турци су у освојена подручја уводили свој естаблишмент и вршили административно-територијалне поделе, образовали су своје области, санџаке. Медак је 1620. године фигурирао као турско војводство, какав се облик власти практиковао у местима са немуслиманским живљем. Као војводство, Медак је потпадао под рибнички котар. У њему је тада било педесетак кућа и оне су биле лоциране испод Медачке градине. Насељавајући рају на пусто земљиште, а себе смештајући у утврђене објекте као посаду, Турци су и на свом пограничном подручју организовали крајине. Познато је да је део српске раје у тим крајинама био ангажован на услужним задацима као мартолози. Њихов задатак био је да извиђају, стражаре по кланцима, врше препаде, пљачке и др. Вероватно је на сличан начин била ангажована и српска раја из Метка. Нема података да је у Метку био турски гарнизон, јер се о томе ништа не говори у извештају генерала Васенхофена Ратном већу у Бечу о истеривању Турака из Лике 1689. године. Медачка плодна земља била је у поседу новских ага и бегова. Обрађивали су је досељени Срби насељени у Метку и околини. За време устанка у Лици, који је трајао од 1684. до 1689. године, готово сви медачки Срби су се разбежали, неки су настрадали и изгинули, тако да је Медак опет остао пуст, без народа. После 1690. године, када више није било Турака у Лици, крајишке власти насељавају Медак Србима који су дотле живели на подручју Книна, Котара, Обровца и Буковице, тако да они чине основицу садашњег медачког становништва. У то време је у Медак дошло и неколико породица из Бриња. Ради се о оним породицама које су раније избегле са турског дела Лике и Крбаве на аустријско крајишко подручје. После 1712. године у Медак је дошло и десетак породица из ближе околине.

Сењски бискуп Главинић, обилазећи 1696. године Лику, која је била припојена његовој бискупији, у Метку је забележио 70 српских кућа. Према М. Грбићу, те Србе је из северне Далмације довео у Медак српски владика Атанасије Љубојевић², а бискуп Главинић каже да су се „доселили са приморских страна”. Бискуп Брајковић који је заменио Главинића, у Метку је 1700. године забележио 110 српских породица. А према попису обављеном годину дана касније у њему је било 111 кућа са 1000 чељади.

Становништво према попису из 1712. године

После аустријског успостављања власти над Ликом и Крбавом, крајишка војна управа је на то подручје довела и населила ново становништво и као граничарима доделила му земљиште (лено) на уживање. Затеклом становништву на том подручју, а њега је било врло мало, поменута власт је само евидентирала и потврдила земљишне поседе.

На додељено земљиште управа је издала патенте као потврде о његовој додели. Они су садржавали име и презиме главе породице, функцију односно звање, међе одмерене земље и обавезу титулара на војну службу. Све податке о додели земље потврдила је крајишка власт у Грацу 1700. године. Том приликом је одређен и број свакој кући. Осим поделе земљишта крајишка управа је одредила и презиме свакој граничарској породици и истовремено забранила његову промену.

Први крајишки пописи становништва у Лици и Крбави заснивали су се на поменутим патентима и потврдама, као правним основима за државину земљишта, и утврђеним презименима.

Најзначајнији од тих пописа сматра се онај из 1712. године. Обављен је 23 године након успостављања аустријског суверенитета на деловима Лике и Крбаве које су држали Турци, а што је санкционисано Карловачким миром из 1699. године. Земљиште уживалаца је претходно премерено и потом су подаци унети у пописне листе. Тај посао је најпре обављен за Грофовију Крбаву, затим Лику. Обавила га је посебно одабрана комисија са заклетим геометрима и делитељима земљишта. Пописне листе су садржавале статус (функцију односно звање), име и презиме главе породице, величину земљишног поседа у ланцима, број чланова дома-

² М. Грбић, исто, стр. 242.

ћинства под оружјем (граничара), број жена и деце и укупан број лица у породици. Овде се ради о једном попису из тог времена у коме су наведени носиоци домаћинства.

Заслугом Миленка Маљковића из Београда успели смо да прибавимо и приложимо копије пописних листа са преводом за сва села Медачке општине. Оне су, међутим, писане на архаичном немачком језику, тако да се превод није могао коректно обавити. И овако дат пописни материјал ће, без сумње, олакшати оним Личанима који трагају за својим пореклом да дођу до најосновнијих података о својим прецима.

Уз податке о становништву осталих села приложили смо копије пописних листа са преводима.

Према поменутом попису из 1712. године у Метку су живеље следеће породице: Ацкете, Брујићи, Цапитлаци, Црнокрак, Чокеше, Ђалићи, Дудулице, Добричине, Дошеновићи, Драганићи, Драгичевићи, Дробњаци, Ђурашевићи, Глумци, Гојчиновићи, Грбићи, Гвоздићи, Јађов, Јемићи, Јовичићи, Калинићи, Кораћи, Кошутићи, Ковачевићи, Крековићи, Купрешани, Лончаревићи, Љесковци, Љуштине, Маодуши, Мартиновићи, Марунићи, Мечани, Мучићи, Михајловићи, Милнићи, Мијалићи, Мусаљи, Орлићи, Пањевићи, Павићи, Петровићи, Поцрње, Поповићи, Прибићи, Радићи, Радиновићи, Рађевићи, Самотлаци, Селаковићи, Старчевићи, Страњине, Сукнајићи, Шурлићи, Шкорићи, Тарбуци, Теслићи, Травице, Трбојевићи, Влајнићи, Влаисављевићи, Врачари, Вучићи, Угарци, Узелци, Вулетићи, Загорци и Жегарци са укупно 1160 чељади.

Salms.

116

Radu.

Samstags den 2. unter der
Kriegs- und Land-Verwaltung

Julia Trobniak in 5 ölfen	70"	2"	3"	5"
Radofau Guodach in 5 ölfen	" 90"	3"	4"	7"
Milshen Krekonitsch in 9 ölfen	" 195"	2"	3"	5"
Milan Maranitsch in 8 ölfen	" 370"	2"	6"	8"
Nugen Zelaz in 4 ölfen	" 110"	1"	6"	7"
Mitar Jac Fou in 5 ölfen	" 50"	1"	7"	8"
Ristivoi Hegoraz in 4 ölfen	" 35"	1"	5"	6"
Juro Hegoraz in 2 ölfen	" 70"	1"	8"	9"
Guo Hegoraz in 2 ölfen	" 210"	1"	6"	7"
Vukadin Dragitsch in 4 ölfen	" 120"	1"	6"	7"
Vukman Martinovitch in 6 ölfen	" 150"	3"	7"	10"
Vukovic Mitich in 7 ölfen	" 170"	1"	4"	5"
Radof Dragitsch in 3 ölfen	" 519"	5"	17"	22"
Dragofau Ribitsch in 8 ölfen	" 250"	4"	17"	15"
Milos Semitsch in 14 ölfen	" 320"	2"	10"	12"
Radofau Sukinartsi in 17 ölfen	" 405"	1"	3"	4"
Ristivoi Koi Khonovitch in 12 ölfen	" 333"	4"	14"	18"
Nugen Petrovitch in 6 ölfen	" 70"	1"	3"	4"
Simo Koskutitsch in 5 ölfen	" 60"	1"	6"	7"
Sava Zelaz in 6 ölfen	" 500"	4"	19"	15"
Janko Michailovitch in 5 ölfen	" 365"	4"	8"	12"
Mucke Kicitsch in 8 ölfen	" 350"	3"	13"	16"
4814 48 16 1 209				

2. Aufl. 1872
 1. Aufl. 1870

Salus.			
Karlotta Vjelaz in 10 östern	1704	14	8.9
Valia Vuelit in 10 östern	510	4	8.12
Kade orlitsch in 10 östern	60	2	9.11
Michail Michitsch in 10 östern	809	6	2.12
Kade Chochessa in 10 östern	293	14	6.7
Michail Chochessa in 10 östern	75	2	4.6
Simi Brulsch in 10 östern	113	14	5.6
Jelja Pavich in 10 östern	10	2	7.9
Juan Francischitsch in 10 östern	340	4	8.12
Jelja Francischitsch in 10 östern	30	14	4.5
Juan Popovitsch in 10 östern	180	2	4.6
Nikolsai Gerbitsch in 10 östern	120	14	2.3
Luka Krustina in 10 östern	1704	4	10.1
Michail Vjelaz in 10 östern	550	2	7
Hanko Kazeuich in 10 östern	85	14	3.4
Maria Vjelaz in 10 östern	250	2	8.1
Maria Kistitsch in 10 östern	185	3	8.1
Jelja Milovan Vjelaz in 10 östern			
Jelja in 10 östern, von wahren Jammern			
„püß 2. Jammern aufgeschossen, Kaden auf			
die familiengruppe.	205	6	10.1
	4695	45	12.11

Palms.

Don't miss this! you will be both
satisfied and happy two times in all.

Person	Wohnort	Wohnort	Wohnort	Wohnort
Bodo Liduliza	in 14 östern	180	1	6 7
Vassile Larbuck	in 4 östern	90	2	5 7
Nicola Seleutobitsch	in 5 östern	280	5	18 23
Gordon Zagoraz	in 5 östern	110	1	3 4
Kadiza Dragitschevitj	in 2 östern	200	2	10 12
Jura Braitsch	in 10 östern	495	4	13 17
Jura Larbuck	in 7 östern	215	1	4 5
Marin Klaitirnitj	in 8 östern	330	3	10 13
Michail Glumaz	in 12 östern	550	2	2 4
Seriza Dossenuitsch	in 10 östern	385	2	10 12
Juen Kaditsch	in 9 östern	560	3	9 12
Kadisi Vzelaz	in 7 östern	450	1	7 8
Kadiza Zernokrak	in 11 östern	405	3	10 13
Luka Sukmaritsch	in 7 östern	145	2	5 7
Musja Braitsch	in 5 östern	250	1	5 6
Mar Ko Marunitsch	in 10 östern	520	3	4 7
Nuko Kieftitj	in 8 östern	240	2	8 10
Kadoschochessa	in 11 östern	200	1	7 8
Mario Jurafonitsch	in 8 östern	110	1	6 7
Seiala Kontscharovitsch	in 11 östern	195	3	7 10
Thoma Kontscharovitsch	in 5 östern	90	1	5 6
Jacobsau Narzitsch	in 11 östern	575	2	5 7
		5965	46	259 205

Erst. Lief. des 1. Bandes
für den 1. Teil des 1. Bandes

Lohn.

Leio Radonitsch in 9 östern . . .	" 190"	4	11	13
Lajo Kalinitz in 14 östern . . .	" 425"	2	12	14
Kamisa Dragaitz in 2 östern . . .	" 100"	1	4	5
Knes Peter Ackelisch in 13 östern . . .	" 220"	2	12	14
Sara Ackelitz in 15 östern . . .	" 250"	5	6	11
Jant Vzelag in alben . . .	" 40"	1	1	2
Jlia Cosernia in 4 östern . . .	" 45"	1	3	4
Kadiza Kratschar in 3 östern . . .	" 250"	4	18	22
Abzahlung des 1. Bandes urban der ganze in der 1. Teil des 1. Bandes Abzahlung des 1. Bandes urban der ganze in der 1. Teil des 1. Bandes				
ganzlich in der 1. Teil des 1. Bandes	" 70"	—	—	—
Kadiza Kratschar in 2 östern . . .	" 90"	1	6	7
Jaksa Grubitsch in 9 östern . . .	" 100"	3	11	14
Kares Lirichina in 5 östern . . .	" 170"	1	6	7
Dobrasau Bogorub in 5 östern . . .	" 180"	2	4	6

1. Teil	2230	27	94	121
2. Teil	6075	50	141	191
3. Teil	5205	62	195	251
4. Teil	4817	48	161	209
5. Teil	4695	45	132	177
6. Teil	5965	46	159	205
7. Teil	2230	27	94	121
8. Teil	28984	278	88	1160

ПОПИС
земљишних поседа и људи у Метку из 1712. године

Функција и звање	Име и презиме старешине породице	Број парце- ла	Повр. у лан- цима	Чланова са ору- жјем	Број жена и деце	Укупно
	Филип Богданић		520	1	1	2
Заповедник страже	Вукашин Љуштина, има патент и повласно писмо добито од барона Обербурга и укупно има		700	3	7	10
Заставник	Радасин Сукнајић	8	755	5	19	24
	Мрђан Ђалић	12	230	2	6	8
	Митар Пањевић	14	750	4	18	22
	Јован Цапитлак	11	215	2	3	5
	Мијат Милић	3	285	1	9	10
	Вук Загорац	4	230	1	8	9
	Марко Лесковац	3	150	2	8	10
	Јован Шкорић	11	295	5	8	13
	Кузман Глумац	7	220	2	3	5
	Васиљ Угарак	8	295	1	6	7
	Урош Маодуш, има још 1 комад тога поседа на основу повласног писма од барона Обербурга	24	475	6	6	12
	Драгосав Купрешанин	15	585	10	24	34
	Никола Влаисављевић	9	370	5	15	20
		—	6075	50	141	191
Заставник	Радић	14	595	6	19	25
	Тодор Трбојевић	9	315	3	5	8
	Митар Добрчина	10	170	2	11	13
	Сава Радић	15	335	3	7	10
	Стојан Јовичић	13	306	5	13	18
	Никола Трбојевић	11	260	3	13	16
	Антон Мечанин	13	350	7	17	24
	Вукашин Црнокрак	13	260	2	13	15
	Радета Шурлић	9	185	4	8	12
	Радован Мечанин	3	30	1	4	5
	Бошко Ковачевић	10	170	2	4	6
	Лазо Узелац	12	550	4	7	11
	Вукадин Вулетић	7	130	2	7	9

Јован Вулетић	5	100	1	5	6
Јанко Калинић	12	280	1	7	8
Вуле Вранчић	10	265	1	5	6
Вујин Кораћ	11	180	3	6	9
Радоје Самотак	4	64	2	8	10
Никола Гвоздић	6	160	1	6	7
Михаило Узелац	11	320	5	16	21
Илија Старчевић	5	140	2	7	9
Радивој Теслић	2	40	2	7	9
—	—	5205	62	195	257
Илија Дробњак	5	70	2	3	5
Радослав Гвоздић	5	90	3	4	7
Миљан Крековић	9	195	2	3	5
Милан Марунић	8	370	2	6	8
Вучен Узелац	4	110	1	6	7
Митар Јаћов	5	50	1	7	8
Ристивој Жегарац	4	35	1	5	6
Ђуро Жегарац	2	70	1	8	9
Којо Жегарац	2	210	1	6	7
Вукадин Драганић	4	120	1	6	7
Вукман Мартиновић	6	150	3	7	10
Вукоје Мухић	7	170	1	4	5
Радос Драганић	3	519	5	17	22
Драгосав Прибић	8	250	4	11	15
Милош Јемић	14	320	2	10	12
Радосав Сукнајић	17	405	1	3	4
Ристивој Гојчиновић	12	335	4	14	18
Вучен Петровић	6	70	1	3	4
Симо Кошутић	5	60	1	6	7
Сава Узелац	6	500	4	11	15
Јанко Михаиловић	5	365	4	8	12
Вучко Мухић	8	350	3	13	16
—	—	4814	48	161	209
Радојица Узелац	10	170	1	8	9
Вулин Вулетић	9	510	4	8	12
Раде Орлић	3	60	2	9	11
Митар Мухић	20	809	6	21	27
Раде Чокеша	16	293	1	6	7
Митар Чокеша	6	75	2	4	6
Симо Брујић	6	113	1	5	6

Поп	Илија Пајић	10	2	7	9	
	Иван Враничић	8	340	4	8	12
	Илија Враничић	30	1	4	5	
	Јован Поповић	4	180	2	4	6
	Вукосав Грбић	6	120	1	2	3
	Лука Љуштина	10	130	4	10	14
	Мијат Узелац	10	350	2	7	9
	Станко Рађевић	8	85	1	3	4
	Марко Узелац	13	330	2	8	10
	Максим Ђалић	9	185	3	8	11
	Милован Узелац, овдашњи парох има и 22 парцеле од кога поседа и 2 ком. земље као парох, а 1 део је посед његове породице		905	6	10	16
	Божо Дидулица	14	180	1	6	7
	Васил Тарбук	4	90	2	5	7
	Никола Селаковић	5	280	5	18	23
	Гроздан Загорац	5	110	1	3	4
	Радојица Драгичевић	2	200	2	10	12
	Илија Брујић	13	495	4	13	17
	Ђуро Тарбук	7	215	1	4	5
	Марин Влаићић	8	330	3	10	13
	Митар Глумац	12	330	2	2	4
	Перица Дошеновић	10	385	2	10	12
	Вучен Радић	9	360	3	9	12
	Радивој Узелац	7	450	1	7	8
	Радојица Црнокрак	11	405	3	10	13
	Лука Сукнаић	7	145	2	5	7
	Милета Брујић	5	250	1	5	6
	Марко Марунић	13	530	3	4	7
	Вуко Вулећић	8	240	2	8	10
	Радос Чокеша	11	200	1	7	8
	Марко Јурасовић	8	110	1	6	7
	Секула Лончаревић	11	195	3	7	10
	Тома Лончаревић	5	90	1	5	6
	Радосав Марунић	11	375	2	5	7
	—	5965	46	159	205	
Ђуро Радиновић	9	190	4	11	15	
Лазо Калинић	14	425	2	12	14	

Кнез	Станиша Драганић	2	100	1	4	5
	Петар Анкетић	13	320	2	12	14
	Сава Анкетић	15	250	5	6	11
Заставник	Узелац		40	1	1	2
	Илија Поцрња	4	45	1	3	4
	Радоица Врачар	3	250	4	18	22
	Влашки епископ, поред зидане куће у Метку зване иначе Кула козичина, укупан његов посед налази се у једном великом ланцу од	—	70	—	—	—
	Радос Странина	2	90	1	6	7
	Јакша Грубић	9	100	3	11	14
	Марко Љуштина	5	170	1	6	7
	Добросав Загорац	5	180	2	4	6
Укупно:		—	28984	278	882	1160

МЕДАЧКО СТАНОВНИШТВО ОД 1857—1971. ГОДИНЕ¹

Насеље	Становништво на основу пописа из године											
	1857	1869	1880	1890	1900	1910	1921	1931	1948	1953	1961	1971
Медак место	1166	1242	1215	929	760	460	723	581	473	519	572	451
Багуница	—	—	—	206	211	420	227	344	90	176	135	175
Папуча	—	—	—	—	—	—	—	—	212	143	132	110
Запољак	—	—	—	255	313	310	259	320	52	48	32	23
Велагуша	—	—	—	—	201	234	155	221	225	156	132	89
Кукљиц	365	327	336	324	178	224	293	172	169	213	194	133
Крижајица	—	—	—	92	70	51	68	60	59	54	35	39
Ведрине	—	—	—	—	151	97	50	132	99	51	41	32
МЕДАК укупно:	1531	1569	1551	1806	1884	1796	1775	1830	1379	1360	1273	1052

Напомена: Медак — Од 1857—1880. садржи податке за делове насеља Багунице и Запољка. Багуница — Од 1857—1880. подаци су укључени у место Медак. Папуча — Исказана је као део насеља од 1948. Запољак — Од 1857—1880. подаци су укључени у место Медак. Велагуша — Исказана као насеље од 1900. Кукљиц — Од 1857—1880. садржи податке за део насеља Крижајица. Ведрине — Искузује се као део насеља од 1900. Крижајица — Од 1857—1880. подаци су садржани са насељем Кукљиц.

¹ М. Коренчић, *Насеља и становништво СРХ, 1857—1971*, Загреб 1979.

Распрострањеност узелачких родова

Према подацима из *Племенског речника Личко-крбавске жупаније*, који је саставио Радослав М. Грујић, Узелци су крајем 1915. године на том подручју имали 319 кућа и то у:

Брињу 2, Бунићу 1, Бужиму 18, Днопољу 15, Дољанима (Шкаре) 6, Госпићу 2, Јошану 12, Карлобагу 2, Кику 1, Коњском Брду 5, Липовом Пољу 13, Лукову Шугарју 4, Метку 44, Ондићу 49, Оточцу 1, Почитељу 20, Подуму 16, Старом Селу 1, Смиљану 21, Студенцима 9, Широкој Кули 18, Трновцу 1, Удбини 1, Висућу 4, Врепцу 4, Врховинама 36, Залужници 10 и Завођу 3.

Узелци старином потичу из Црне Горе и мисли се да су живели између Пиве и Таре, а један податак указује да су насељавали подручје Самобора, а он се налази у Гатачком пољу недалеко од Автовца. Услед честих налета Турака из Санџака ка Црној Гори група српских родова одлучила се на сеобу у правцу северозапада. Међу њима су се налазили Узелци, Вујновићи, Рајчевићи, Лемаићи, Пејновићи, Басарићи, Богићи, Гајићи и Катићи. Ови родови су се зауставили на Гатачком пољу, али су их средином XVI века лички аге и бегови довели у свој део Лике и као рају населили око својих градова у Бужиму, Крчмарићу, Богданићу и Смиљану. Ово становништво се временом раселило по ивицама Личког, Гацког и Крбавског поља.

Бројност породица у Метку имало је следећу слику:

Ацкете 2, Антоновићи 1, Бањци 1, Блитве 1, Брујићи 8, Цапитлаци 1, Цигановићи 1, Црнокраци 5, Ћалићи 3, Доброте 1, Домазети 5, Драганићи 1, Глумци 3, Грбићи 12, Грубићи 1, Гвоздићи 3, Иванишевићи 1, Јеловци 4, Јовичићи 1, Јурасовићи 5, Клеути 12, Колунџије 1, Коњевићи 3, Купрешани 2, Љесковци 3, Љубојевићи 2, Маодуши 34, Љуштине 11, Марчићи 2, Марунићи 13, Мухићи 7, Мрђеновићи 4, Медаки 2, Оклобџије 25, Петковићи 3, Потребићи 15, Радошевићи 7, Старчевићи 1, Страњине 12, Сурле 6, Шарићи 1, Тарбуци 2, Тесле 1, Травице 17, Трбојевићи 6, Узелци 44, Влајинићи 2, Влајсављевићи 4, Вуксани 1, Вулетићи 19, Загорци 17 и Замбели 1.

До 1915. године из Метка су се одселиле следеће породице:

Букићи, Бобани, Бомештровићи, Буроје, Бурзе, Чатлаковићи, Чокеше, Чуче, Ћелићи, Додици, Долине, Дрље, Душићи, Јакићи, Јакшићи, Јокићи, Ките, Креке, Љубићи, Макари, Марини, Мауки, Милаковићи, Милићи, Мургићи, Пејаци, Попадићи, Поповићи,

Поробићи, Релчеви, Ристићи, Салате, Стојкови, Шолаје, Велагићи, Врлићи и Зимоје.

Са крајишког подручја, од Оточца, Брлога и Бриња у Медак су се доселили: Брујићи, Глумци, Грубићи, Љуштине, Орлићи, Прибићи, Шкорићи и Влајсављевићи.

Турско четовање не престаје

Протеривањем Турака из Лике установљена је нова граница између две царевине, која је касније санкционисана и Карловачким миром из 1699. године. Рекло би се да су тиме наступили светлији дани за измучене Крајишнике, да је престало проливање крви и да је дошло време да се народ позабави собом и својом свакидашњицом. Оптимистичко гледање сутра, нажалост, није дуго трајало. Турско четовање је настављено: опет убијања, паљеvine, пљачка и одвођења народа у ропство. Турци тако 1692. продреше у Лику све до Дивосела и Новог, на ком удару се нађе и Медак. Људи нападнутих села тада не седеше скрштених руку. Упутише се у потеру, стигоше Османлије код Плочанског кланца, многе побише и одузеше већи део плена. Слични турски препади су се настављали и нису сматрани ратом, него четовањем јер су у њима ангажоване јединице испод 5000 људи, што се уклапало у турско поимање рата.

Из духовног живота Метка

О потпунијем духовном животу медачких Срба могло би се реалније говорити кроз збивања после ослобођења Лике од Турака, тј. после 1689. године када су Срби из Равних котара, Буковице и других динарских крајева кренули у Медак да се настане на плодном земљишту у горњем току реке Лике. Не треба заборавити да су многи Мечани ради учешћа у устанку против Турака у периоду од 1684. до 1689. године морали бежати ради спасавања глава и те исте избеглице су се сада враћале на своја ранија огњишта.

Још пре ове сеобе, дабробосански митрополит Атанасије Љубојевић морао је побећи из Сарајева да би избегао репресалије због учешћа православне раје у устанцима против Османлија који су у исто време захватили Босну и Херцеговину. Атанасије се прво зауставио у Равним котарима и од 1688. године обављао своје

владичанске дужности и на подручју Лике, у насељима у којима су се поново настанили Срби.

Наредбом цара Леополда од 1691. године Лика и Крбава су потпале под Сењску бискупију, па је сењски бискуп Себастијан Главинић сматрао да му је уз римокатоличко подвлаштено и православно становништво. У складу са политиком Ватикана и хрватског католичког врха посветиће велику пажњу покатоличавању Срба, особито у време када је аустријској држави претила мања опасност од Османлија, што значи када јој је требало мање српских граничара за њезину одбрану. Сагледавајући положај српског народа у датом тренутку, а вероватно по налогу патријарха, митрополит Атанасије прелази у Лику и настањује се у Метку. Овај корак је учинио на основу привилегије цара Леополда од 4. 3. 1695. године по којој је био надлежан за обављање владичанске дужности и на подручју Лике и Крбаве. Долазећи у Лику, Атанасије је довео у Медак 70 породица, укључујући и своје ближе и даље сроднике. У Метку и Почитељу и данас живе Љубојевићи који су дошли са Атанасијем. У намери да се у Метку настани, Атанасије је приступио подизању двора. Ово се, међутим, није допало католичком клеру, па се zaloжио у Бечу да се Атанасије протера из Метка. Беч у ту сврху упућује у Медак бискупа Главинића са мандатом да сними ситуацију и поднесе извештај о активностима владике у Лици. Са њим у Медак долази и каноник Мартин Брајковић који је на бискупску столицу ступио после Главинића. Брајковић уз извештај о својој посети описује Медак и, како износи М. Грбић³ цитирајући М. Сладовића (*Повјест бискупија*), о њему каже:

„Медак, стари град на обали ријеке Лике. Ту се налазе Власи, то јест Србљи (*Valachi seu Rasciani*) — шизматици — који су протјерани амо из приморскијех страна, око седамдесет кућа. Амо је долетео из Босне, од града Сарајева, некакав влашки епископ то јест владика, по имену Атанасије Љубојевић, оставивши тамо своју браћу и родбину. Најприје се био сместио у Котаре, који пријеђе припада Млецима, гдје је на исти начин међу својијем Власима саградио кућу. У Метку пак, примамљен добротом земље, — подигао је себи нови двор (резиденцију, *novam sibi fabricabat Curiam*). Али пошто је шизматик, да му не буде прилике одвраћати другијех од јединства са Римском црквом, забранио сам му зграду

³ М. Грбић, *Карловачко владичанство*, I, Топуско 1990, стр. 243.

даље градити и даље пребивати у Лици због два узрока: прво што нема од апостолског краља дозволе, а друго зато, што у крајевима који су најближи мору, Србљи или Власи имају епископа, то јест владика, постављаног и изабраног од краљевског величанства, а потврђеног од апостолске римске столице, по имену господина Исаију Поповића, који сједи у Марчи; дакле други се не може пустити у његову дијацезу. Када је то чуо, рекао је нови владика, да ће због те ствари ићи царском двору у Беч."

Како се из овог цитата види, владика Атанасије морао је 1696. године да напусти Медак. Он се, међутим, с тим није мирио. Напротив, успео је да исте године издејствује царско одобрење за владичанску активност и на подручју Лике и Крбаве. Али, иако је имао у рукама то одобрење, сењски бискуп није му дао у Лику, па је Атанасије из Карлобага и Сења (са млетачке територије) кријући одлазио да контактира свој народ и свештенике. Власти су то сваки пут спречавале и чак га стражарно протеривале из Лике, образлажући „да им тај одвраћа народ и калуђере од уније”.

Владика Атанасије успео је тешком муком да се пробије из Лике од Крушедола и 1708. године учествује на Црквеном сабору. Његовим залагањем Карловачко владичанство укључено је у Митрополију Српске православне цркве у Аустроугарској, која је на том Сабору основана и Крушедол одређен за њено седиште. За ово се приписује огромна заслуга владици Атанасију који је дошао, како вели М. Грујић, „...у сред љуте зиме — дрмајући се на кљусини — од Метка из Лике, до Крушедола у Фрушкој гори”.

По завршетку Сабора владика се враћа у своје Владичанство. Државне власти су га и надаље попреко гледале, али шта је ту је. Боравио је у манастиру Комоговини, а повремено и у Метку. Раније започети двор у Метку успео је да заврши. То је била дрвена кућерина са 4 собе и уз кућу три баште. У њему су одседали коштајничко-личке владике када су долазили ради обилагања Лике и Крбаве. Касније су свештеници успели да посед прошире још за 10 рали земљишта.

Овај велики српски патриота, огромне енергије у чврстог карактера, који је добар део живота провео у Метку и одатле вршио свештеничке дужности, преминуо је децембра 1712. године. Нема поузданих података где је Атанасије умро и сахрањен. Међутим, према шематизму Митрополије карловачке за 1905. годину, у подацима за Медак, на стр. 917, стоји: „Народ казује и тврди да је код цркве гроб Атанасија Љубојевића, митрополита дабробосанског.”

Медачка црква

Чим би се снашли у новонасељеним крајевима, Срби би градили цркве и манастире са жељом да наставе духовни и културни живот, сличан ономе каквог су имали у свом завичају. Изградња сакралних објеката изискивала је позамашна средства којих, стицајем околности, није било лако обезбедити. То је утицало да се при подизању првих православних цркава морало прибегавати брвнарама и у њима вршити верске обреде. Зидане цркве уследило је касније, када су се стицали реалнији услови за то.

У Лику су се са српским народом досељавали и свештеници, па је изградња православних богомоља била искључиво њихова брига, јер ћесарски правни поредак није имао увек интереса да подупире такве акције. Пошто је у држави званична религија била католичка, његово је било да фаворизује активности клера засноване на покатоличавању досељеног српског народа.

Прва православна црква у Метку подигнута је 1688. године и служила је као манастир све до 1770. године. Тада је у Метку боравио владика Атанасије Љубојевић, па би подигнути објект могао бити његово дело. Међутим, већи део православних цркава у

Медачка црква у обнови
пред прославу 1963.

селима медачког поља саграђен је за време владике Данила Љуботине, између 1713. и 1739. године. У том раздобљу, 1724. сазидана је и Медачка црква. Лоцирана је на десној обали реке Лике, око 2 km од медачког насеља. У непосредној близини цркве налазио се извор хладне воде и спомињан је у црквеним извештајима. О њему више нема видљивих трагова. Црква је обновљена 1867, а 1885. срушена и поново озидаана у обичном стилу. Тада је сазидан и двор у коме су становали свештеници цркве. Ратна дејства хрватских усташа 1941. године оставила су варварске трагове и на цркви.

Она је по окончању рата обновљена и стављена у службу народа. Међутим, 1995. године била је поново гранатирана од стране хрватске војске Фрање Туђмана.

Медачка црква посвећена је рођењу Светог Јована Претече — Ивањдан, или како Мечани кажу „Ивања”. На тај дан се око ње окупљају житељи Метка и околних српских села. Свечано обучени, момци и девојке играју коло, певају уз тамбурице и госте се на својствен начин. Обављају се такмичења у разним спортским дисциплинама. Не може проћи Ивања, а да се не баца камена с рамена. У томе је учествовао и Миле Вурдеља испод Багунице, који се ту приженио из Могорића. Била је то права људескара, преко два метра у висину, а тежина му се писала са три цифре. Није било мушкарца у шест околних села који је имао већу главу од његове и који је по памети предњачио. Стојећи, Вурдеља би мирно гледао момке како бацају камен, држећи у руци криву савијену од кленова изданка коју је, како каже, носио у случају да га „нека псина не нападне”. Када би се уверио да ниједан од момака не одмиче у даљини бацања, рекао би једном од њих „дај де ми тај камен”. Узевши га, замахнуо би и бацио метар даље од белеге момка који је најдаље бацио. Тада би рекао „када добаците, зовите ме, а ја оде на црњак и бубрежњак”.

Унутрашњост Српске православне цркве у Метку у време гранатирања од стране Туђманове војске 1995. године

Српска православна црква у Метку у време гранатирања 1995. године од стране Туђманове војске

Медак се дуго сматрао централним насељем суседних српских села. У њему је била заједничка школа и место за избор епархијских скупштина. Исто тако и седиште политичке општине, којој су припадали Почитељ, Барлете, Вребац, Могорић и Радуч. У оквиру своје световне надлежности, Медачка парохија водила је од 1784. године матичне књиге рођених, венчаних и умрлих. Према подацима Карловачке митрополије за 1905. годину, у књиге је било уписано 78 рођених, 12 венчаних и 62 умрлих. Исте године у Медачкој парохији биле су евидентиране 423 куће са 3153 становника, затим 507 брачних парова и 9 дивљих бракова.

У крајишком попису становништва Метка, Кукљица и Брезика из 1712. године помиње се име попа Милана Узелца. За њега су изнети подаци да има 22 парцеле земље, од чега 2 као поп, док је један део парцела посед његове породице. Посед је био велик и износио је 905 рали, а поп је имао 16 чланова породице, од којих 6 под оружјем. У истом попису износе се подаци и за влашког епископа, без навођења његовог имена, и то: „Влашки епископ, поред зидане куће у Метку, зване иначе Кула козичина, укупан његов посед налази се у једном великом ланцу од 70 рали”.

Према подацима из шематизама Карловачке митрополије, у Медачкој православној цркви свештеничке дужности обављала су следећа лица:

Данило Трбојевић, рођен 1812, рукоположен 1840, произведен 1846. године.

Тодор Трбојевић, рођен 1844, умро 1898, рукоположен 1866. године.

Јован Трбојевић, рођен? рукоположен?

Јово Трбојевић, рођен 1849, а рукоположен 1875. године.

Милутин Варда, служио је као свештеник до 1941. године када је побегао испред усташких кољача у Србију. На другом месту се као попови спомињу Мојсије Радошевић, Стефан Љуштина и Георгије Марић. Први је учио школу 6 година у манастиру Крупи, а други ту исту 5 година.

Владика Данило Јакшић у Метку

Горњокарловачки владика Данило Јакшић (1751—1771) настојао је да од Метка направи неку врсту центра коме би гравитирала околна српска села и у ширем смислу Лика и Крбава. Још пре избора за владика, Данило је вршио припреме за подизање владичанског двора који би у свом саставу имао резиденцију, школу за учење писмености, спремање учитеља и свештеника и капелу, јер се црква налазила 2 km удаљена од медачког насеља.

Када је крајишка управа у Метку размјеравала и додељивала земљу граничарима, владика је замолио тадашњег војводу од Хилдбургхаузена да му одмери комадић земље и за двор. Војвода је благонаклоно прихватио владичину молбу и наредио да му се одмери 20 рали најбоље земље у Метку. То парче земље простирало се „од воде Гламочнице око Клеутова моста до пећине; од пећине на исток до земаља: Николе Љуштине, Стевана Блитве и Радивоја Љесковца; а преко Гламочнице испод двора била је једна рал кошанице”.

D. Jakšić

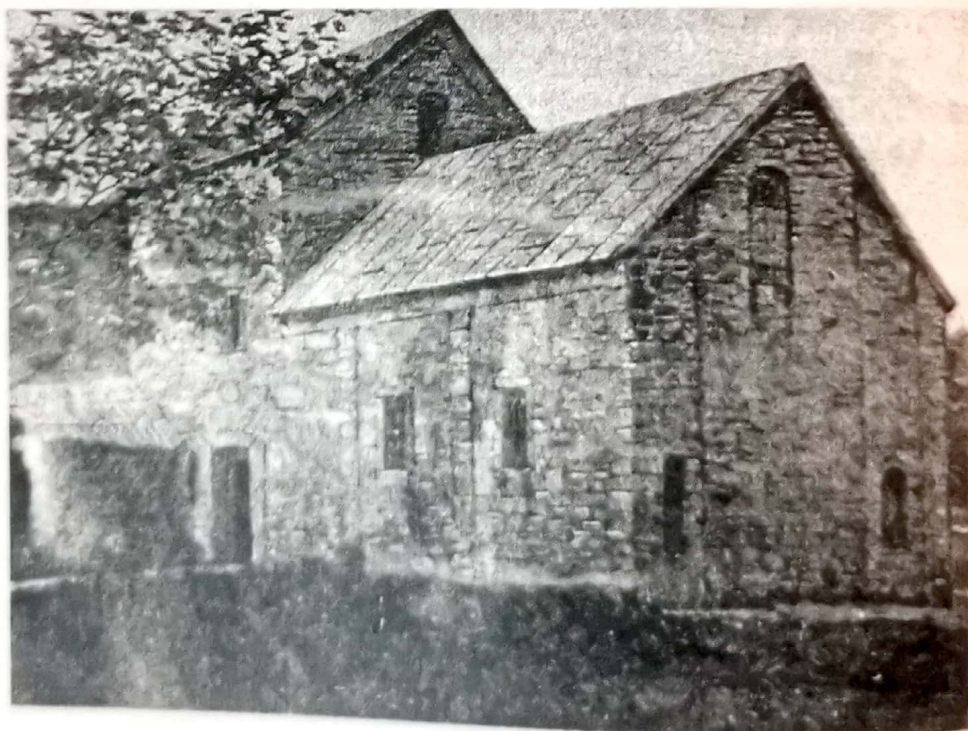
Владика Данило Јакшић

Након што је владика платио земљу, војвода му издаде законити патент о власништву, који је својом руком потписао, а гласио је на име „господина владике грчког закона, Данила Јакшића и његове наслѣднике“. Тиме је конституисано право својине и Српске православне цркве на ту земљу.

После тога су народ и свештеници Метка, Почитеља, Острвице, Врепча, Могорића, Радуча и Дивосела свезли грађу за двор, а владика је обезбедио новчана средства за његову изградњу, без икакве помоћи државне власти. До под зиму 1770. године озидања је зграда „на два пода за двор и за школу“. Истовремено била је завршена и капела са звоником. Те јесени уреди се у приземљу зграде велика сала за школу и две собе за становање оца Јоаникија Милојевића, учитеља и економа. Ђаци су становали у старом двору кога је својевремено подигао владика Атанасије Љубојевић.

И двор пада под удар уније

Али, у срећи стиже и несрећа. Владика Данило умре наредне 1771. године. Његовом смрћу престадоше све активности у Метку, јер је аустријска власт одлучила да откупом одузме двор, цркву и земљу на којој су били подигнути ови објекти. Ово уради на основу захтева хрватског племства и клера, са мотивацијом да је вла-

Двор владике Данила Јакшића у Метку

дика Јакшић на нелегалан начин купио земљу за двор у Метку и Плашком, јер се наводно крајишка земља не може отуђивати већ да служи искључиво у војне сврхе. Представници Владичанства су предузимали све да докажу како је земља стечена на законит начин, јер је купљена и одмерена од стране царског повереника, војводе од Хилдбургхаузена и да је о томе издата на закону заснована исправа. Чак је и Црквени сабор, на заседању из 1774. године, молио царицу Марију Терезију да се земља и изграђени објекти оставе Горњокарловачком владичанству на стално уживање. Зато што и та интервенција није уродила плодом, у Медак су 12. јуна 1775. године стигли царски опуномоћеници. Проценили су двор и капелу на 2.300 форинти, а оних 20 рали земљишта око двора на 367. Новац је исплаћен Митрополији српској и тако окончана судбина Владичанског двора у Метку.

Из овог се види како је аустријска власт осујетила племениту намеру владике Данила Јакшића за подизање православне богословије у Метку, која је, по његовој замисли, требало да се бави спремањем православних свештеника за подручје Личке и Оточке регименте.

У одузети двор крајишка управа је сместила штаб 9. компаније, чије се седиште налазило у Метку. Са капеле је демонтиран звоник и након тога је претворена у тамницу. На том месту касније је радила основна комунална школа која се могла видети све до 1943. године, када су је запалиле војне формације НДХ. Данас о њој нема никаква трага. Место које је заузимао Јакшићев двор још и данас народ зове „дворином“.

Монтирано „откупљивање“ законито стечене земље и на њој подигнутих верских и просветних објеката у Метку, очигледно је било инкорпорисано у глобалну политику католичке цркве и племства на унијаћењу православне популације не само у Метку, него и на целом простору Аустријске царевине на коме је живела та популација.

У исто време званични државни и верски органи поклањају унијатском владици Божичковићу неколико крајишких имања, док их владикама који се супротстављају унији одузимају, под изговором да су их стекли на незаконит начин, тврдећи да крајишке власти нису овлаштене да их отуђују. Какав апсурд! Све што је у интересу католичанства је законито, док се права и интереси православља дозирају у складу са потребама текуће политике.

Мечани се снажно одупиру унијаћењу

Медачки Срби били су посебно тврди при покушајима убеђивања да пређу у унију, што ће рећи да прихвате папу за свог верског поглавара. У прилог томе је и случај унијатског владике Теофила Пашића, о коме се и данас може чути понека реч у Лици. Ради се о томе што је Пашић долазећи у Медак редовно настојао да народ придобије за се, али се у томе стално супротстављао ђак, по имену Радошевић. Полемишући са владиком, Радошевић би му претио и саветовао народу да га не слуша. Осим тога, Пашић би ишао по Лици од попа до попа, покушавајући да их придобије за себе, за унију. Тако Пашић стиже и у Острвицу до попа Марка Половине и нађе га на гувну како веје жито. Пашић и њега почне наговарати, али Марко чим је чуо реч о унији и папи, зграби лопату којом је вејао жито и двапут лупи по владици, говорећи: „То ти је, свече, унија, а ово ти је папа”. После те две лопате владика се даде у бекство без капе и коња и од тада није долазио ради унијаћења острвичких Срба. О том Пашићевом доживљају народ је певао песму, чија три стиха гласе:

*Не боји се Пашићу владика:
йашамана Радошевић' ђака,
већ лојаше Половина Марка.*

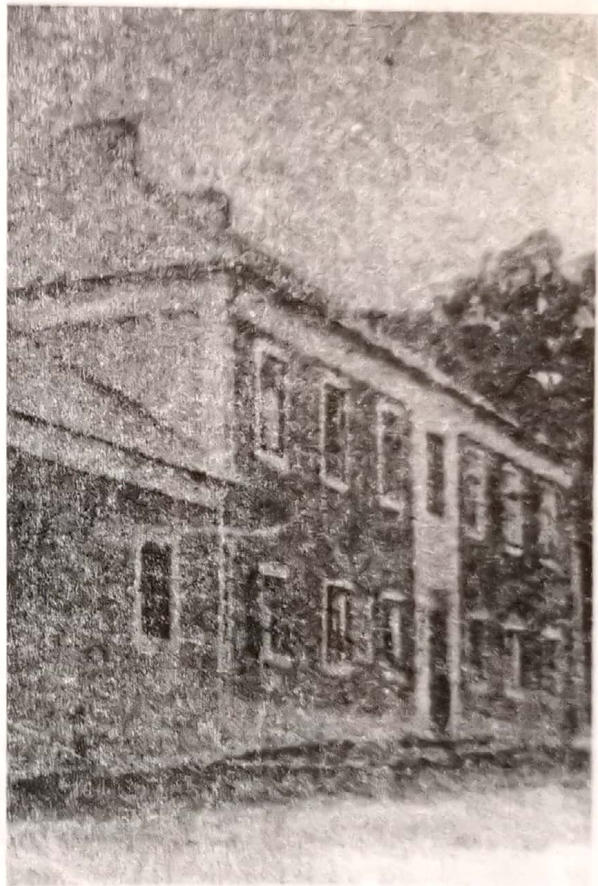
Пашић је лоше прошао у Метку и 1741. године када је у служби унијаћења обилазио Лику. Ту га народ и свештенство нису примили, јер осетише да није чист посао са владиком који долази на коњу уз пратњу војника, а није га именовао српски патријарх. Када је приспео у Медак и почео католичку проповед неки од Мечана опали на Пашића кубуру, али га на несрећу промаши. Власти за тај инцидент окривише личког проту и још неке свештенике који дуго чамише у тамници. Видећи да му у Метку глава није сигурна, Пашић окрену леђа и мрмљајући изустити да ће га Лика давно видети.

Медачка школа

Српске школе у Метку почеле су се јављати после ослобођења Лике од Турака, након пристизања и насељавања Срба из северне Далмације и околних места која су морали напуштати за време великог рата између 1683. и 1689. године. Доласком Атана-

сија Љубојевића у Медак и са њим око 70 српских породица, почело је заживљавати просвећивање, мала у врло скромним димензијама. Подизањем свога двора Атанасије је имао намеру да крене једним ширим програмом окупљања младежи ради учења писмености, затим спремања учитеља и свештеника који су од доласка у ове крајеве одиграли значајну улогу у очувању народног идентитета. Овако племените идеје старца Атанасија, како већ рекосмо, ометаше католички великодостојници и уз помоћ хрватских феудалаца и Бечког двора протераше га из Метка и тако одвојише од свог народа.

Изградњом прве српске народне школе у Метку 1752. године почела је оживљавати просветитељска и духовна активност по суседним селима. Без сумње је порасла и писменост међу свештенством, што се позитивно одражавало на њихову комуникацију како са верницима, тако и са крајишком администрацијом. Од посебног је значаја било што је владика Данило Јакшић испословао одобрење за отварање српских школа на подручју Владичанства, без кога се оне нису могле ни замислити. Поменуга школа требало је да прерасте у богословију, али су се томе супротставили они који су тежили да Србе преведу у католичанство. Ликвидацијом Владичанског двора (1775) нестало је и те медачке школе.

Јакшићева школа у Метку

О првим учитељима медачке школе нема података, осим што се пар имена могло наћи у појединим папирима Српске православне цркве. Тако се у Протоколу који је владика Данило Јакшић дао попу Вујновићу из Дивосела налази потпис магистра медачке школе Алексија Јовановића, Србина из Угарске. Затим је на Лазаревцу у Широкој Кули потписан „Свјашченомонах хиеросхимник Амвросиј магистар медачки 1755”. А у записнику код вилићке

школе, као учитељ медачке школе, спомиње се Теофан Павловић. Осим поменутих, учитељ, а можда и ђак, медачке школе био је Јоаникије Милојевић, потомак свештеничке породице из Могорића. Још се као учитељи у Метку спомињу Георгије Марић који је предавао веронауку у Госпићу, Перушићу и Грачацу. Затим Стефан Љуштина и капелан Мојсије Радошевић.

Медачка школа обновљена је 1782. године за време владике Петра Петровића (1774—1784). Учитељ је тада био Мелентије Дејановић из Радуча. Школа је обновљена и после развојачења Војне крајине 1873. године.

Оберлајтнант Радошевић из Метка израдио је 1792. године одобрење за рад медачке школе, у којој је требало да се школује омладина из 6 околних села. За учитеља школе био је ангажован Никола Милеуснић — Ракић. Међутим, он је 1793. по истеку једногодишњег уговора наставио учитељовање у школи у Грачацу, па је медачка школа остала привремено без учитеља.

На иницијативу Јоаникија Милојевића, оберлајтнанта Радошевића и капетана Оклобције састали су се виђени људи из Метка, Врепца, Могорића, Плоче и Радуча да именују новог учитеља и тако осигурају наставак рада школе. Избор је пао на калуђера Арона Стојановића и са њим је склопљен уговор. Међутим, владика беше против јер је сматрао да се ради о скитници која не би одговарала том позиву. Тако је медачка школа и надаље била без учитеља.

Осим проблема са учитељима, који су се у оно време најтеже решавали, полемисало се и о месту одржавања школске наставе. Ово се јављало када би се повећао број деце у неком од села која су гравитирала школи, у којим случајевима је постојала тенденција да се школа сели у село које ће бити најближе ученицима. Избор је практично увек падао на Медак, благодарећи проти Јовану Милојевићу чија је реч била одлучујућа.

Медачку школу су издржавали свештеници и родитељи ученика. Према неким подацима из 1800. године било је утаноно да парох годишње плаћа по 5 форинти и кварту (30 kg) пшенице или ражи, капелан по 2 форинте и кварту пшенице, а ако би ова лица имала школску децу парох би плаћао по 10 форинти, капелан по 5 и оно у натури. Деца сиромаша била су ослобођена или су плаћала само малу багателицу. Према овоме цензусу могло се годишње сакупити 120 форинти и 20 кварата пшенице или ражи.

Када је усвојен овај цензус за учитеља је био виђен протин унук Илија. Било је утаноно да му се плата даје два пута годи-

шње: прва у почетку школске године, а друга на крају, после испита. Исплату је вршио надзорник школе који је тада био поп Георгије Клеут. Учитељ би прихватао дужност само под условом да је за школу обезбеђен огрев.

Шест година касније (1806) расправа о медачкој школи водила се у Радучу. На крају ње 16 свештеника потписало је записник да школа и даље буде у Метку и установљена је појединачна обавеза на име школарине. Медачки прота Георгије Клеут добио је да плаћа 15 форинти и кварту жита, јер је школа радила у његовој парохији. Остали свештеници морали су да дају по 5 форинти, а по 10 давали су Јован Добрић и Григорије Цинк из Грачаца, Тома Милојевић из Могорића и Атанасије из Врепца, зато што имају школску децу а и бољег су имовног стања.

У Метку су државне власти отвориле 1836. године тривијалну основну школу, која је радила о државном трошку. За првог учитеља био је постављен неки Бабић, у народу познат као лер Бабић. У школама те врсте био је уведен немачки језик. Бабић се залагао да се он учи и што дуже задржава у школи. Упућивао је ђаке у корисност учења немачког, јер се без њега не може постати ни чиновник ни официр. Зна се да су кроз ову медачку школу прошли Радошевић и Његован, који су касније постали генерали аустријске војске, а Пеција високи царски чиновник. Пошто су ову школу посећивала искључиво српска деца, касније се одустало од обавезе учења немачког језика. Али, нико није порицао његову корисност у животу.

На место учитеља постављен је 1870. године Миле Оклобција. Са њим су 1905. као учитељице радиле још Јелена Познановић и Даринка Богуновић. Милов рођак Димитрије Николајевић Оклобција рођен је 1885. године у Метку, а умро 1913. у Русији. Као доктор филозофије Димитрије се бавио проучавањем грађе о Србима Горње крајине. Као докторску дисертацију обрадио је рад српских школа и објавио га у десет целина. Димитрије је као учен и прогресиван на Мила преносио словенску мисао, а овај је даље ширио међу ђацима и народу Метка. Залагао се за слогу између Срба и Хрвата и био веома цењен на ширем личком простору.

Иако су медачку школу посећивала само српска деца, једно време је у њој учитељовао Паул Бан који није био српске националности. Као католик, Бан није био склон православној вери, што се негативно одражавало на ученике. За то се медачки прота Трбојевић жалио како су сви у 9. компанији од 8.000 душа право-

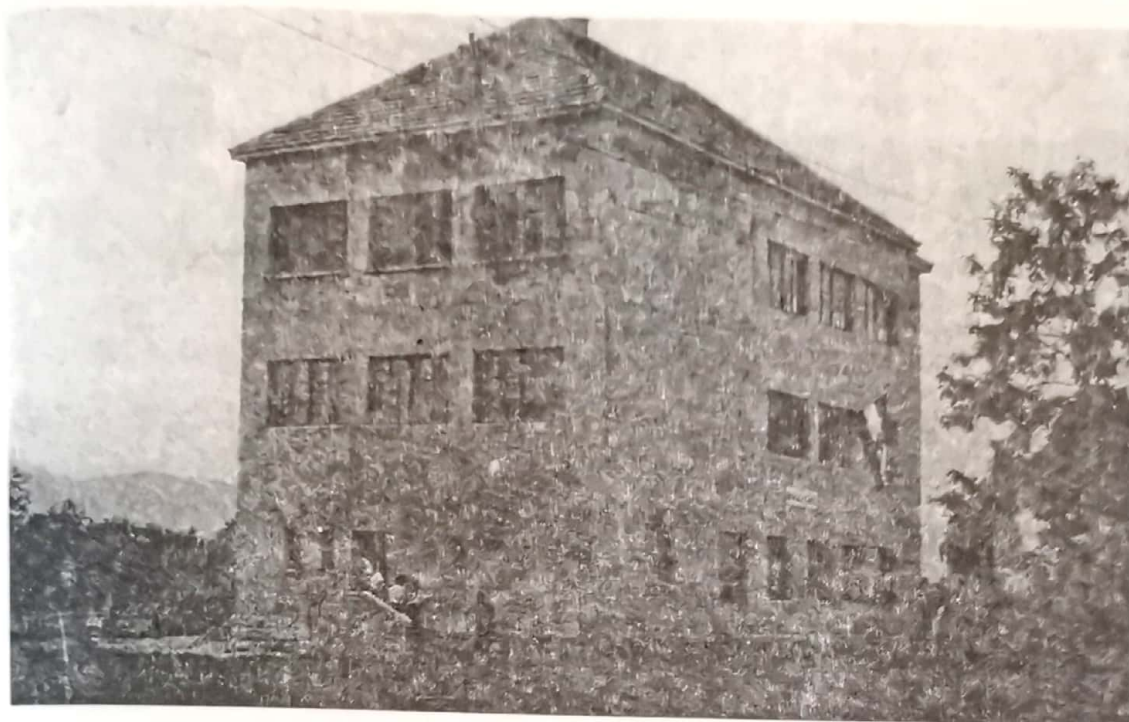
славни, а никад не долазе у цркву, јер их учитељ Бан омета, па отуд и неуспех у катихизацији, тј. веронауци.

После Мила Оклобџије за учитеља у Метку долазе Живковић, Наранџић и Петар Станић. Сва тројица су били политички активни и припадали Српско-хрватској коалицији, услед чега нису били омиљени код тадашњег режима. Због тога су Живковића и Наранџића преместили из Метка, а сиром Станић сам је себи одузео живот, након што је власт открила његову политичку делатност. Затим, 1908. године, за учитеља у Метку долази Душан Попара. На овој дужности остаје 26 година, све до 1934. Наредне године долази Никола Бјеговић. Сагоревао је на послу и много труда улагао на развијању ваншколских активности, посебно на раду у школском врту који је служио као узор, из кога је народ извлачио значајне поуке о сађењу и калемљењу воћа, гајењу поврћа, цвећа и др. На дужности није остао дуго јер се био замерио Љубомиру Купрешанину, виђеном трговцу из Метка, који је активирао своје везе да се Бјеговић премести у неко друго село за учитеља. Затим је за учитеља постављен Бранко Левнајић. Дужност је обављао до 1941. године, када су италијанске окупационе снаге затвориле школу и у њу сместиле своје трупе. Бранко учествује у припремама устанка против Павелићевих кољача. Касније одлази у Славонију, где ступа у партизане и гине као командант батаљона НОВ и ПОЈ.

После 1930. године па до почетка Другог светског рата у Медачкој школи још су учитељовале Катица Дошен, Катица Пејиновић, Милкица Клеут и Кристина Замбели.

Стара медачка школа, подигнута 1752. године, запаљена је 1943. године од стране окупатора и његових слугу. Данас нема трагова о њеном постојању, осим слике дате у овом тексту на 137. страни.

Иако је рат беснео и стално доносио нове жртве, партизански органи власти чинили су све што су могли да се колико толико обнови школовање деце. То је био мукотрпан посао и резултати нису изостајали. Непријатељска дејства на слободну територију ометала су рад школе и сељење из места у место. Осим тога недомета учитеља и школског материјала чинили су додатне проблеме на том плану. Али, без обзира на све тешкоће, 1943/44. године школа почиње са радом у Брезику, у кући Саве Домазета. Учитељи у овој првој ратној школи били су Милица Радаковић, Недељко Вујиновић, кога је заменио Миле Љуштина.

Осмогодишња школа у Метку подигнута 1936. године

Школска настава 1943/44. држана је у овој кући Саве Домазета
у Брезику

Баци VII и VIII разреда Осмогодишње школе у Метку из 1955. године
за време прославе 185-годишњице школе

За наредну школску годину, школа из Брезика сели се под Багуницу. Ту није дуго радила јер су војне формације НДХ запалиле кућу у којој се држала настава. Затим се школа преселила у Почитељ.

После ослобођења земље школа је једно време радила у кући Ђуке Вуксана у Метку, у истој кући у којој је она била смештена 1929. године, јер је школска зграда била угрожена од великог снега за време чувене зиме између 1928/1929. године. Школа 1947. године бива смештена у задружни ресторан. Те године обнавља се школска зграда, која је изграђена 1936. године, и школа се дефинитивно смешта у њу. Од четворогодишње пучке, медачка школа 1947. прераста у седмогодишњу, а од 1953. године у осмогодишњу.

УСТАШКИ ЗЛОЧИНИ У МЕТКУ

Непосредно иза проглашења Павелићеве Независне државе Хрватске, редарство у Госпићу није имало довољно усташа и жандара за преузимање власти у Метку. Рачунали су и на отпор, с обзиром да се радило о српском месту са седиштем општинске управе, која је имала и своју жандармеријску станицу, на чијем се челу налазио Србин, Ђупурдија, човек који је био спреман да подели оружје онима који би били спремни да ударе на усташе. Међутим, до отпора није дошло, иако су се за њега стекли услови. Неки Мечани су од Ђупурдије прихватили оружје, али је у датом тренутку недостајала организација за њихову акцију. Када су усташе бројно ојачале, упале су уз помоћ војске у Медак. Брзо су инсталисали своју власт, доводећи Стипана Дуковца из Рибника за председника Медачке општине. Образован је и усташки стан са десетак усташа, међу којима су били средњошколци из Госпића, који су припадали усташкој младежи. Стан су сместили у кућу Пере Павковића, која се налазила недалеко од моста на Гламочници, са леве стране цесте у правцу Госпића. Она се сматрала најлепшом кућом у Метку. Павковића су лишили слободе међу првим Србима у Метку и убили га у Госпићу. За главниг усташког таборника поставили су Николу Узелца, поднаредника у бившој жандармеријској станици, који је у Метку служио више година и добро познавао људе. Успостављена је њихова жандармеријска (оружничка) постаја са осам жандара. Мечани нису ни слутили да је Узелац био усташки настројен. Он је био Хрват, чи-

чући празну кућу. У пратњи су имали рибничке цивиле који су одвели две краве и однели све из куће.

Усташко редарство у Госпићу било је за 6. и 7. август обелоданило покрштавање Срба, а дан раније извршили су страшан покољ у Папучи. Клање су вршили по кућама и ван њих. Том приликом су, у том малом заселку, лишили живота преко 20 мушкараца, жена и деце, а за цело време рата убили су 53 особе. Највише су страдали Купрешани и Оклобције, а имена свих жртава налазе се у списку неборачког српског становништва побијеног 1941—1945. од стране хрватских и окупаторских оружаних формација.

После овог покоља, 28 усташа пошло је на шесторо сељачких запрежних кола за Радуч да „наставе покрштавање”. Али, то је био само трик ради окупљања народа да би га лакше убијали. До овог окупљања није дошло, већ препада устаника из заседа, тако да су се Павелићеви кољачи враћали у Госпић необављеног посла. У покољу медачког народа учествовали су претежно усташе из Рибника, Билаја и Госпића. Собом су често водили цивиле из поменутих села који су палили и пљачкали српске куће, одводили стоку и односили вредније предмете до којих су долазили. У свакој повољној прилици упадали су у разне крајеве Метка, у збегове испод и у Велебиту са циљем да што више униште и опљачкају и покољу српског народа. Зато је народ морао бити стално на опрезу и склањати се на сигурнија места.

Иако је рат већ био при крају, усташким злочинцима није било доста људске крви, већ су марта 1945. године упали у заселак Багуницу, у коме сам и ја рођен, и побили десеторо људи. Тада су страдали Јанко Грбић, Јека Загорац са двоје нејаке деце, Неда Загорац, Маша Загорац, Дане Јурасовић, Богде Маодуш, Дане Маодуш, Дане Маодуш, Јово Маодуш вактар и Јека Мухић. За Богду и Дану Маодуша не зна се где су убијени, а други Дане Маодуш и Дане Јурасовић су запаљени у њиховим кућама под Багуницом.

Сви крајеви Метка су 1941. године доживели највеће зло у својој историји, а које их је пратило све до завршетка рата 1945. године, у току кога су хрватске усташе, немачка и италијанска окупациона војска на разне начине лишиле живота 213 становника Метка. Према прикупљеним подацима усташе су клањем, вешањем, бацањем у ватру, затрпавањем под земљу живих људи лишили живота 177 Мечана. Немци су убили 9, Италијани 5, четници 5 и Мађари 2. За осталих 13 није се могло установити ко им је одузео животе.

На ужем простору Метка убијено је и бачено у запаљене куће 40 и на друге начине убијено 49 медачких грађана. У заселку Папуча убијене су 53 особе, у Багуници 16, Дупчану 14, Јадовном 4, Госпићу 3, Јасеновцу 1, док су остали побијени на разним другим местима у којима су вршени злочини над српским народом.

О медачким интелектуалцима и перспективи запошљавања⁴

Медачка општина је по завршетку Другог светског рата и на даље остала као изразито пасиван крај. Изостао је уобичајени развој у свим друштвено-привредним областима, осим што су обновљени само најнеопходнији објекти који су били уништени или оштећени за време ратних дејстава. И у самом медачком насељу мало је учињено, па је место изгледало још сиромашније него што је било пре рата када је егзистирало као општински центар. Али, шта је ту је, живот је текао даље.

Ова и низ других околности су утицале да су Мечани са мучком долазили до запослења у свом родном крају, осим што су сточарили или обрађивали оно мало земље коју су поседовали. Уобичајени начин живота на њих је, више него раније, утицао да озбиљније мисле о свом образовању, јер су постајали свесни да би вични многим пословима лакше улазили у нови живот. У послератним годинама живот је у Метку постајао све динамичнији, па и број деце и омладине у школама бивао је све већи. И медачка омладина почињала је да долази до посла, али само у Госпићу и Личком Осику, јер у Метку и целој општини није било ниједног објекта у коме би се могло наћи какво-такво запослење. Да се подсетимо, једино што су, недалеко од моста на Гламочници, били озидани темељи за изградњу погона Текстилне фабрике „Нада Димић“ али је, на несрећу, стигла наредба из Загреба да се изградња обустави. Ето, таква политика развоја довела је до тога да учени људи Метка тешко стечена знања користе у другим крајевима земље и ван ње, а најмање у свом завичају.

Подаци које ћемо изнети говоре нам да је медачка омладина своје школовању посвећивала озбиљну пажњу, иако је била свесна да ће запослење морати да тражи по разним крајевима земље. Млади људи су средње школе похађали у Госпићу, а високе у Бе-

⁴ У прикупљању података помогли пуковник др Милета Травица и пуковник Тодор Радошевић, оба из Метка.

ограду и Загребу. Према непотпуним подацима, студије су у послератном периоду завршили:

Басић Буро, пољопривредно-шумарски факултет, инжењер
Блитва Јово, машински факултет, инжењер
Вулетић Богдан, машински факултет, инжењер
Гвоздић Ђорђе, пољопривредно-шумарски факултет, инжењер

Грбић Владимир, економски факултет, економиста
Жегарац Душанка, медицински факултет, лекар
Загорац Ђорђе, стоматолошки факултет, зубни лекар
Загорац Мишо, економски факултет, економиста
Клеут Даница удата Бојовић, фармацеутски факултет, директор апотека

Клеут Душан, рударско-геолошки факултет, инжењер
Клеут Јелена, природно-математички факултет, професор географије

Клеут Никола, машински факултет, инжењер
Клеут Петар, докторирао на правном факултету, генерал
Коњевић Драган, машински факултет, инжењер
Купрешанин Драган, машински факултет, инжењер
Купрешанин Перица, пољопривредно-шумарски факултет, инжењер

Ласковић Миле, медицински факултет, лекар
Љуштина Богдан, правни факултет, правник
Љуштина Марица, економски факултет, економиста
Љуштина Петар, учитељска школа, генерал
Маодуш Јелена, економски факултет, економиста
Маодуш Мићо, правни факултет, судија
Маодуш Милан, медицински факултет, лекар
Маодуш Ратко, филолошки факултет, археолог
Маодуш Стево, правни факултет, генерал
Марунић Буро, рударско-геолошки факултет, инжењер
Марунић Раде, машински факултет, инжењер
Михић Мишо, машински факултет, инжењер
Омчикус Никола, правни факултет, адвокат
Петковић Душан, економски факултет, магистар, економиста
Радошевић Даринка, природно-математички факултет, професор историје

Радошевић Милан, природно-математички факултет, професор биологије

Радошевић Никола, рударско-геолошки факултет, инжењер
Тарбук Јованка удата Премец, фармацевтски факултет
Травица Бојана, филолошки факултет, професор француског
језика, била је први студент на Филолошком факултету у Загребу
Травица Ђорђе, природно-математички факултет, професор
историје

Травица Ђуро, фармацевтски факултет, пуковник
Травица Милета, медицински факултет, лекар, пуковник и
начелник Одељења за школовање и НИР у ВМА у Београду
Травица Мица, стоматолошки факултет, зубни лекар
Узелац Бранимир, електро-технички факултет, инжењер
Узелац Душан, правни факултет, дипломата
Узелац Јелена, економски факултет, економиста
Узелац Мира, природно-математички факултет
Узелац Никола, природно-математички факултет
Црнокрак Ђуро, природно-математички факултет, хемичар

Медак је 1971. године имао 1052 становника.

Услед опште неразвијености, о којој је већ било речи, мало је
који од наведених Мечана по завршетку студија остао у своме
крају. Огромна већина морала је да одлази у развијеније крајеве
који су пружали веће шансе за рад и живот. Већина је нашла нови
завичај у Београду и другим већим градовима матичне републике.
Само мали број се ухлебио на подручју Хрватске, али се и он све
више смањивао, јер је режим већ седамдесетих година јавно и
смишљено почео са чишћењем Срба из Хрватске.

Сликарка Мирјана Маодуш

Мирјана се развила у ликовног ствараоца светског гласа и
припада плејади савременика из друге половине XX века. Рођена
је у Метку 14. октобра 1942. године и као млада прешла је у Бео-
град.

Ликовно образовање Мирјана је стицала ван завичаја, студи-
рајући сликарство у Франкфурту, Венецији и Паризу, а своје ра-
дове излаже у Београду, Паризу и Јокохами. Говори немачки, ита-
лијански, француски, енглески и руски, а служи се и шпанским.
Већ 1973. године њене изложбе се појављују код нас и широм све-
та, а слике се чувају у Народном и Музеју савремене уметности у

Београду, затим у музејима у Јапану и многим приватним колекцијама.

Иако је Мирјана Маодуш ликовно образовање стекла у иностранству и живи ван своје земље, она је остала чврсто везана за свој завичај. Од почетка је сву пажњу посвећивала бојама и као таква остала до данас. Слике је стварала и под утицајем немачког експресионизма и уз истовремено исказивање својих „социјално ангажованих ставова”. Од 1986. године Мирјана се скоро искључиво оријентише на слова, при чему свој први подстицај у том правцу налази у преписци између Ван Гога и Гогена. И кроз такво ликовно испољавање Мирјана бива запажени хуманиста и поборник за праведне односе међу нацијама и људима. Трагедију свог народа који је без основа „изведен пред суд савремене инквизиције”, Мирјана осећа у дубини своје душе и после 1990. године свој осећај уграђује у своје слике. Ћирилично писмо отад чини основу њених слика и постаје „вапај и јецај”, али притом не угрожавајући њена чисто ликовна начела.

Слика Мирјане Маодуш *Ћирилица II*, 1955. дата је на омоту ове монографије.